

Лезги газет

Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 15 (10816) хемис 12-апрель, 2018-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Кыилинди - хатасузвал...

10-апрелдиз Москвада, ИТАР-ТАСС-дин дараматда, Дагъустандин Кыилин везифаляр ваҳтуналди тамамарзавай Владимир Васильеван пресс-конференция хъана. Ам Дагъустан яшайишинни экономикадин жигъетдай вилик тухунин стратегиядиз талукъарнавайди тир.

И мянракатдал 2018-йисан 30-апрелдилай 6-майдалди Каспийсқода куршахар күнин спортил ақъажунрай кылиле фидай Европадин чемпионатдиз талукъ месәлени веревирдана.

Владимир Васильева лагъайвал, и чемпионат кылиле тухудайла, хатасузвал таъминарун из кыилин фикир гуда. "Ақъажунра 33 улкведай тир спортымен иштиракда, санлай къачурла, чемпионатдиз 5 ағъзур касдив агақына иштиракчир ва мугъманар къведа. Спортил и мянракатдиз зурба итиж ийизва. Чун инаниши тирвал, спортил и сувар вини дережада аваз кылиле фида. Куршахар къадай пальвиланар къетен жуъредин кылихар авай ксар я, абуру спортил чин вири къуваттар гузва. Чи ағалийри абуру еке гъурметдивди къабулзава. Кеферпратан Кавказдин вири халқъариз хас тир мугъман пересвал къалурун патал чаз мад са мумкинвал ачу жезва... Чун патал кыилинди хатасузвал таъминарун я. Алай ваҳтунда Кавказда авай гъалар, Европадин са бязи шеъеррив гекъигайла, секинбур я. И барадай тухузвай къалаҳди чаз икълугъдай мумкинвал гузва. Турнир кылиле фидай чавуз хатасузвал таъминарун из талукъ яз четинвилер арадал къведач", - лагъана В. Васильева.

Чи улкведин куршахар күнай спортил ақъажунрин Федорациядин садлагай вице-президент Омар Муртазалиева куршахар күнин спортил вилик тухун ва машгъур авун патал 50 миллион манатдин таъкатор чара авунин фикир авайдан гъакъиндай ма-лумарна. "Зун неинки спортил месәлай-рал машгъул къуллугъчи, гъакъ бизнес-

менни я. За бизнесдин рекъяй жуwan амадагрихъ галаз меслятар авуна ва чна Да-гъустанда куршахар күнай спортил ақъажунрин вири жуъреяр вилик тухун патал 50 миллион манатдин таъкатор чара авун къарадиз къачунва. И таъкатор виниз тир нетижаяр къазанмишай спортымен ашкъилимишун патал ишлемишиз же-да", - малумарна О. Муртазалиева.

Дагъустандин Кыилин ва Гукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин руководител Азнуар Аджиева вичин нубатдай къейд авурвал, Европадин чемпионатда кылиле фидай женгер раих авун патал журналистиз къулагъ шартлар тешкилун патал мумкин тир вири крар ийида.

Пресс-конференцияда Дагъустандин хягъяй командадин кыилин тренер, Да-гъустан Республикадин азаддиз куршахар күнай федерациядин президентдин везифаляр тамамарзавай Сажид Сажидова, азаддиз куршахар къадай пальливан, Олимпиададин чемпион Абдулрашид Садулаевин иштиракна.

Журналисти В. Васильевавай республикадин гукумат тешкилунин къвалах мус къилиз ақъудатла вири маса регионрай мад гъикъван къадарра пешекарар желбатла, гъа кардин патахъай хабар күна. В. Васильева къейд авурвал, и къвалах ваҳтунин барадай къеви сергъятра тунвайди туш. Гъа са ваҳтунда руководство чеб тайин тир къвалаҳда къалурай, хъсан нетижаяр къазанмишай ксар хягъиз чалишиш жезва. "Чина Хасбулатов Осман МФЦ-дин руководитель тир, гила адакай экономикадин жигъетдай вилик финин министр хъанва. Ам МФЦ-да авай чавуз вич хъсан патахъай къалурай жегъил как я. Гъа са ваҳтунда чина фадлай къвалах касрни ава. Мисал яз, Анатолий Къарибовакай икълугъуз жеда. Ада жуъреба-жуъре рекъерай лап еке къвалах тухузва. Адахъ галаз санал къвалаҳун хуш жедай кар я", - лагъана В. Васильева. Ада къейд авурвал, здравоохраненидин хилен

вилик эцигдай хейлин месэлайр ава. Адан гафаради, республикадин здравоохраненидин виликан министр Танка Ибрагимов отставкадиз фейидалай гульбъуниз министерстводин цийи руководителдин къуллугъдадал тайнардад касдихъ мукъофидви къекъвезва. "Чна и къуллугъдал къвалаҳдай кас неинки адан биографиядин делилриз килигна, гъакъин инсанрин патай вичиз талукъ яз икъван газаф на-разивилер арадал къевзвай, абуру еке умудар кутазвай, и важибу хиле вичин тежрибадал асаслу яз къвалаҳиз жедай кас жағъурзава", - лагъана В. Васильева.

"Республикадин ведомствойра азад тир къуллугърал тайнарун патал Дагъустандин властдин органар жегъил кандидатрилай атанвай ағъзурдалай виниз арзайриз килигда. Чна вирибурун ерияр мукъофидви ахтармишда ва, са шакни алакъиз, жегъилар желбда. Вучиз лагъайтла, абуру галачиз чалай къвалаҳдин ериш аквадайвал хажиз, адан нетижалувал артухариз алакъда", - къейдна региондин руководителди.

Ада мадни малумарайвал, Дагъустандин чадин бюджетриз гузай налогрин пуларин къадар артухарун республикадин властри муниципалитеттин руководство-дивай ийизвай кар алай истемишурикай сад я.

Республикадин эменинидиз талукъ алакъайрин министерства еке дегишвилир арадал къевзвай. "Дегишвилир гъикъ къилие фидач къван?! Анжак 42 процентдин чилер кадастридин гъисабдиз къачунва. Садални алуку тавуна, эцигнавай драматирин къадар лап газаф я. Универси-тетдин мулкунал газаф мертебайрин къвалах эцигзава. Ағалийри клевелай нара-зивал къалураватлани, са серенжемни къабулзавач. Суддин системадини и ба-радай бес къадардин къвалах тухузвач. Хъультулдаказ лагъайтла, инсанар ам и месәладив этечизавай тегъердин гъавурда гъатзавач", - лагъана ада.

Сифте сиягъат

1961-йисан 12-апрелдиз Советрин космический "Восток" гимиди аваз Юрий Гагарин ҷавун бушлухриз хажи инихъ чи улкведа 12-апрель космонавтидин юғъ яз къейдзава. 1968-йисалай и вакъия вири дуънъядилай ҷаръе 12-апрель космонавтидин юғъ яз къейдзава. Советрин Союзи ҷуд յисаралди космонавтикада къазанмишавай агалъунрал дамах авурдя я. Агалъунрал лагъайтла, зурбабур тир. Ҷавун бушлухриз чи сифте дишегълини - Валентина Терешкова - фена. Советрин космонавтар ачух космосдизни экъечіна, ҷава газаф вахтунданд амукъана. Са раҳунни алач, ҷавун бушлухар ахтармишунин карда агалъунрлик ағъзурралди пешекаррин, зөгъметчи коллективин пай ква. Абуру космический хел вилик тухун патал алач вахтунданд газаф крар ийизва. Россиядин орбиталын станцирикай гила маса улквейрин космонавтрини менфят къачузва ва космонавтикада цийи рекъер кутазва.

Гъа икъл, 12-апрель - алатай, гилан ва къвезмай девирар чеб-чипхъ галаз алақъалу ийизвай вири маҳлукъатдин умуми сувар я.

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

Нумрадай къела:

ОБЩЕСТВО

Суъруярни - сагъ, жанавуарни - тух...

Амма умумър муракаб я. Сада вичин зөгъметдалди гъалаллу фу незвайла, мулькуди вав гәйденин къакъудиз алахънава. Садбуруз, ерли зөгъмет чуугун тавуна, масадан гъисабдай яшамиш жез къланзва.

► 3

ТАРИХ

Рұғъдиз мяғыкембүр

Есиреал, къазаматрин инсансуз, марифатсуз шартлар, фашистриң инсағасузын вилер рұғъдивай ва къанажағдивай къабулиз таҳъай вишералди утквем офицерар ва аскерар катдай, гъа четин шартлараны чапхунчийрихъ галаз женг чуғавадай рекъерихъ къекъвена.

► 4

ИРС

Мұззәффер Меликмамедов ва "Гъажи Давуд"

Лезги литература, тарихдин вакъиаирхъ галаз сих алақъада аваз, вилик фена ва физза. Дегез девиррилай инихъ лезги халкъ шаирралди, писатерларди, мазанралди де-влеттепуя.

► 5

ЭКОНОМИКА

Виридалайни Чехи инвестипроект

"Сміларин багълар" Дағъустандын умумърдиз кечирмишавай виридалайни чехи проект я. Адан инвестор "Паласа" ООО, проектдин къиметни са миллиард манатдилай виниз я.

► 6

УМУРЫ

КъатI хъайи сес...

"Исятда ҷуруу рекъе авай жегъил гадаяр пайда хъанва, абуру чилин қланник къве метрдин деринда авай металлдин шейэрни лап резгъятдиз къалурдай алатар гъиззва. А алатар гваз күзгъне къвалера, чкай хуърера къекъвезва..."

► 8

ОБРАЗОВАНИЕ

Къульгъын мектебар ва...

Гъихътинбур я чи мектебра авай шартлар? А шартлари аямдин истемишуриз, гъа жергедай яз, ФГОС-дизни, жаваб гуз-вани? Гзаф мектебрин материалринни техникадин базадин гъалар зариф я.

► 10

ЧКІАНВАЙ ХҮҮРЕР - РІКІЕ ХИРЕР

Ялцугъяр

1954-йисуз Ялцугъя амукъай 180 кіveal дағъдай арандиз, Мамрачин тұлупал күчарна.

Исятда Ялцугъя анжак Гъажалиев Раждидинан хизан яшамиш жезва. Ина ада вичин майишат арадал гъана, бубайрин ерияра абурун кар-кеспи давамарзая.

► 15

Къайда твадайвал

10-апрелдиз Дагъустандин Гъукуматдин Председатель Артем Здунаева совещание къиле тухвана. Анал республикадин кудай шейэринни энергетикадин комплекс авай гъал хъсанаруниз талукъ сенжемар веревирдна.

Премьер-министрди къейд авурул, электроэнергиядалди ва газдалди таъминарунин месэлэяр региона хидаказ виллик акъвазнава ва абуру агъалийрин, карчийрин патай гзар къадар наразивилдер арадал гъизва. "Гражданри ва муниципиальный тешкилатрин къилери жуьреба-жууре идараириз ийизвай арзайрин хейлин пай электроэнергия мукъвал-мукъвал хкудуниз, сетрай бес къадардин гужлу ток ахъяй тавуниз, агъалияр яшамиш жезвай хейлин чаяр газдалди таъминар тавуниз талукъбур я. И кар квэз лап хъсандиз чизва. Гъелбетда, ихтиин гъалар накъ ва я тахъйтла къе арадал атанвайбур туш, хци

месэлэяр ийсаралди къват хъайиди я", - лагъана Артем Здунова.

Идахъ галаз сад хъиз, ада септар вахтунда ремонт авун ва ции хъувун инвестицийрин программа яр къилиз акъудунилай аслу тирди къалурна. Серф авур электроэнергиядин пулар къватунин жигъетдай гъалар хъсанарун гerek я.

"Къейд авун лазим я хъи, серф авур ресурсрин пулар къватунин дережа эхиримжи ийсара лап агъузди яз амукъаза. Алатай ийсуз ам энергетикада - 84 процентдив, газдиз талукъ хиле - 51 процентдив агакъна. Хъанвай буржар, за гъисбазавайвал, лап чехибур я", - алала хъувуна премьер-министрди. Гъа са вахтунда ада тарифар къайдадик кутуниз, авай септар цийикту тукътур хъувуна талукъ месэлэярин важиблувални къейдна.

Дагъустандин Гъукуматдин Председателди малумарайвал, Дагъустандин кудай шейэрин, энергетикадин комплексдиз талукъ ведомствойрин уртах маҳсус дестедин къиле ам вич акъвазда.

карханайра иллаки къулайсуз гъалар арадал къвезва. Идан асул себебни а карханаяр финансиринни экономикадин жигъетдай лап татугай гъалда аваз хъунихъ галаз ала-къалу я.

А.Здунован фикирдалди, сифте нубатда ишлемишай ресурсрин гъакъни гүнин низам хъсанарун, гъакъни алай вахтунда чеп алай буржар вахкүз тежезвай организацийриз талукъ месэла гъялун гerek я.

Премьер-министрди малумарайвал, республикадин Къилин везифа яр вахтунанди тамамарзавай Владимир Васильеван теклифдалди июлдиз Дагъустандиз электро-сетар ахтармишун патал Вириосиядай пешекарап къведа. Артем Здунова къейд авурул, ида электроэнергетикадиз талукъ хиле къайда твадай мумкинвал гуда.

Вичин раҳунрин эхирдай Артем Здунова малумарайвал, Дагъустандин кудай шейэрин, энергетикадин комплексдиз талукъ ведомствойрин уртах маҳсус дестедин къиле ам вич акъвазда.

И мукъвара Россиядин Пенсийрин фондунин (ПФР) Дагъустан Республикада авай отделенидин регъбер Мегъамед Исаев къалахдин везифайрихъ галаз алакъалу яз Сулейман-Стальский ва Къурагъ районрам мугъманвиле хъана.

ОПФР-дин регъбер - къиблепатан районра

М.Исаев сифте Сулейман-Стальский районда авай пенсийрин управленидин пешекаррихъ галаз къалахдикай раҳана. Ада муштеририз къуллугъ авунин къалахдикай, районэгълияр иниз гъихътин месэлэяр газ къевзватла, кар алай месэлэяр ва мукъвал-мукъвал гузай суалар гъибур ятла, инин пешекарап пенсийрин законодательства жевзай цийивилерин гъавурда гъибран дережада аватла, гъадан патахъяй хабарар къуна.

Управленидин къил Лаврида Шерифовади, муштеририз къуллугъда акъвазна, тежрибалу работники зегъмет чуғазвайди къейдна. И кар иниз чин дердияр аваз атанвай агъалийрини тестиқварна.

- Алай вахтунда чехи пай инсанар апрелдин вацра къиле фейи пенсийрин индексациядиз, страхованидик акат тийизвай вахтариз, дидевилин (хизандин) капиталдиз (МСК), гъа гысадайдай яз 2018-йисуз адан тақъатрикай гъар вацра гудай пулариз, ПФР-дин электронный къуллугъриз талукъ суалар аваз къевзватла, - къейдна ада мадни.

Мегъамед Исаева пенсийриз талукъ макетар виликамаз ва ерилудаказ гъазурунис артух фикир гун теклифна. Райондин пенсийрин фондунин отделдин къуллугъчири чин къалахдин чаяр гегъеншарунай лагъана. Алай вахтунда ОПФР-дин управление дараматдин 2-мертебада ава, 1-мертеба маса къурулушдив гва. Эгер 1-мертеба абурун ихтиядра хъайитла, ана муштеририз къуллугъдиз, архивдиз чка гуз, къилиндии, "Доступная среда" программадин сергъятра аваз шартлар тешкилиз алакъдай. Инвалидриз 2-мертебадиз хаж жез четинзава, - алала хъувуна Л.Шерифовади. Вири район патал важиблувал авай и месэладикай санал тухвай совещанидлни раҳана. Сулейман-Стальский райондин къил Нариман Абдулмуталибов иниз районда яшамиш жевзай 13 агъзур пенсионер ва, гъелбетда, пенсийрин управленидин къуллугъчири патал шартлар хъсанарунай раҳунин мурад аваз атанвай. Чқадин власть и четин месэла юъялун патал гъазур тирди, ОПФР-дин территориальный органди "са энгельвални авачиз" къалахзавайди къейдна Н.Абдулмуталибова.

- Районэгълияр рази я, территориальный къурулушдин къилихъ ва къуллугъчирихъ бес къадардин пешекарвал ава, гъаниз килигна яшайишдиз талукъ политикини районда хъсандаказ къилиз акъудзава, - алала хъувуна райондин къили.

Мегъамед Исаева муниципалитетдин регъбердиз вилик эцигнавай месэладин гъавурда акъунай сагърай лагъана.

* * *

ОПФР-дин Къурагъ районда авай отделдал гъалтзавай че-тингилерикай гзар сеффера ва жуьреба-жууре дережайра раҳанай. Гъаниз килигна Мегъамед Исаев ина зегъмет чуғазвай ксарихъ галаз мукъувай таниш хъун патал райондин Пенсийрин фондунин отделдиз мутьман хъана. Иниз райондин регъбер Замир Азизовни атанвай. Территориальный отдел къевера твазвай асул татугайвал гъасята "виле акъадайди" я. Пенсийрин фондунин отдел лап гъечиши ва чийдай гъалда авай дараматда кардик ква. Анин дегълиздай са кас фидайла, масадаз чка авач. Отделдин архив начальникин кабинетда ава. Муштеририз къуллугъдихъ гузетдай зал авачирвиял чин нубатдал вил алайр къучедал акъвазуниз мажбур жезва.

- Идалди вири четин месэлэяр акъалтзавач, дараматдин цларай ферер атанва, ам яваш-явш ацуқъзава. Им четин месэлэярикай виридалайни къилинди я, - лагъана отделдин начальник Агъмед Назаралиева.

И гъалар, шаксуз, арадай акъудна къланда. Райондин къил и четин месэла гъялигиз гъазур я. Ада Махачкъаладай атанвай мугъманриз алай вахтунда райондин полиция авай дарамат къалурна. Кар анал ала хъи, районда къанун-къайда хъудайбур патал алай аямдин истемишунриз жаваб гузай цийи дарамат эцигзава. Иисан эхирдади ам къульяъда, аниз Пенсийрин фондунин отдел къучариз жеда.

РД-да авай ОПФР-дин регъберди хиве къурвал, и теклифдиз сифте нубатда килигда, гъиклайтла, дараматда агъалияр къабулун патал вири шартлар авазва. Кабинетар чехибур ва ачуҳбур, дарамат алай чкани - райондин центр-лап къулайди я. Райондин къили, вичин нубатдай яз, агъалийри ПФР-дин къуллугърикай хъсан шартлара менфят къаучун патал отделда зегъмет чуғазвай ксариз вичелай алакъдай вири къумекар гун хиве къуна.

Замиран зигъиндин агалкъун

Шагъ ШАГЬОВ

Информатикадай Вириорсиядин школьникрин арада къиле фейи олимпиададин гъалиби Замир АШУРБЕГОВ Махачкъаладин аэропортуну адан багърири, ярар-дустари къаршиламишна.

Жегъилдиз и еке агалкъун төрикиз, иниз Дербент шегъердин къилин везифа яр вахтунанди тамамарзавай Энрик Муслимов, Дербентдин образовандин управленидин начальник Вадим Къулиев, шегъердин 15-нумрадин школадин директор Летиф Летифов атанвай.

Энрик Муслимова Замир ва адан муаллим төбикайдалай къулухъ къейдайвал, и агалкъун неинки Дербент, гъакъл республика, улькве патал важиблуди я.

- Ихтиин агалкъунри Дагъустан-

дин тъвар мадни хкажава. За фикрэвайвал, и олимпиадада Замир Ашурбекован гъалибвал региондин вири школьникар патал чешне я. Цийи несли анжак ихтиин чешней-ралди чехи авун лазим я, - алала хъувуна шегъердин къили.

РД-дин образовандин ва илимдин министрдин заместитель Алексей Карлухина олимпиада къиле фейи бязи къайдайрикай субъетбетна. "Сифте яз и олимпиада муниципальный этапдилай эгечина, Ян-

дин тъвар мадни хкажава. За фикрэвайвал, и олимпиадада Замир Ашурбекован гъалибвал региондин вири школьникар патал чешне я. Цийи несли анжак ихтиин чешней-ралди чехи авун лазим я, - алала хъувуна шегъердин къили.

Дагъустандин Къилин Указдалди Замир Ашурбековав ва адан муаллим Зарият Мегъамедовадив 100 агъзур манатдин къадарда аваз премияр агақъда.

“Россия гъабуру хульда”

Мегъармадхурун районда "Россия гъабуру хульда" тъвар ганвай Вириорсиядин жегъилприн ватанпересвилин проект умурдиз кечирмишун къил кутуна. И программа райондин къил Фарид Агъмедова ва Санкт-Петербургдин полициядин коллеждин директор Олег Ярухина кутуннавай икъардин сергъятра аваз къилиз акъудзава.

Проектдин макъсад вуч я лагъайтла, акъалтзавай несли военный къуллугъдиз гъазурун, жегъилар спорт-дал жел авун, Ватан къан хъунин руъдъаллаз тербияламишун. Гъикл хъи, абур гележегда Россия хульдай къегъалар я.

Мярекатдин иштиракчийри Баркаллувилин монументдал къил Чигуна ва анал цуъквер эцигна. И карда Ф.Агъмедова, О.Ярухина, райондин ОМВД-дин начальник М.Эминова, военный комиссар Э.Гъажиева, администрациядин жавабдар къуллугъчийри, Ленинград областдин Тосно райондин администрациядин къилин къумекчи П.Семкина ва масабуру иштиракна. Мен-

гъармадхурун 1-нумрадин юкъван школадин аялри Ватан патал чанар гайи аскерриз талукъарнавай шиишар къелна, ҷавуз лацу лиферин суретар чуғунвай шарар ахъяйна.

Мярекат ачуҳдайла, Ф.Агъмедова къейдна: "Жегъилар ватанпересвилин руъдъаллаз тербияламишун - им государство мяъкемдиз ва сағъламдиз акъваздай жанлу бине я. Акъалтзавай неслидиз чи чехи Ватан гъикъван вилиди фейитла, гъакъван хъсан жеда. Гъине къунвай и проект умурдиз кечирмишунхуни еке метлеб ава. Улькведин Президент Владимир Путин лагъайвал, чна чи гележег мяъкем бинедал эцигна гъланда. Гъа и бинени ватанпересвсал я. Гъикл лагъайтла, Россиядин къуват халъкарин садвиле ава".

О.Ярухина, жегъилрихъ элкъвена, лагъана: "И проектдин асул метлеб акъалтзавай неслидик виниз тир ахълакъдин, марифатдин, психологиядин ерияр, гъа гысадайдай яз, ватанпересвилин, гражданвилини ва аскервилини буржи гъиссадай, Ватандин гъакъындин жавабдарвал хивез къаҷудай ерияр кутунайкай ибарат я. Чна и рекъяр санал къалахда ва жегъилприз тайин шартларни тешкилда".

Мугъманри ва мярекатдин иштиракчийри спортдин, суретрин, хуърекрин, сенятақвилин майданрал къил чуғуна. Гъа инал Целегуынрин гамарин устларри Мегъармадхурун райондин гербдин шикил алай гам атланава ам Фарид Агъмедова райондин патай Санкт-Петербургдин полициядин коллеждин багъишина.

Райондин чилел алай пограничники иштиракчийри чин хуърекар теклифна. Мярекат военно-спортивный акъажунра къенкъивечивал къазаннишай жегъилриз дипломар, грамотаяр, райондин гъевескарри ва школьники еке концерт гуналди акъалтла.

Президентдин Чарчин щарце аваз Сұрұярни - сағъ, жанавуарни - тух...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

«Россия алай вахтунда къецепатан экономикадин ва оборонадин жигъетдай лап гужлу къуватар авай пачагълугърикай сад я. Амма уммуздын еридиз ва инсанрин таъминвилизи талукь лап важибу месәлайлар гъалтайла, гъелбетда, герек тир дөрежайрып гъелелиг агақынава. Амма я кар чна авун лазим я, ийинни ийид», лағынан РФ-дин Президент В.Путинан нубатдин Чарче.

Рөйбердин и келимайра къве фикир раижнава. Сад лагъайди, къецепатан экономикадин алакъаяр ва оборонадин къуватар (такъатар) герек тир дөрежайрып агақынава. Яни дүньядин майдандан чахъ чун вужар ятла, гъихтин пачагълугъ ятла субтозай экономика ва чи хатасузвал таъминардай оборонани (лап къуватлу ва виниз тир еридин ярактар, къурулушар, гъамиша женинин гъазур армияни, ухвални) ава.

Къед лагъайди, вири и алахъунар ва къацузвай еришар вичихъ элкъурнавай къилин кар-инсанрин уммуздын ери, къулайвал, таъминвал - герек дөрежадинди туш. Президентди «гъелелиг чун а дөрежадив агақынава» лагъанва.

Дугъриданни, вуч паталди арадал гъизвайди я чехи ГЭС-ар, карханаяр, вучиз эцигзавайди я чехи мұкъвер, вучиз тұкырзувайди я рекъер, къаналар, гъавизар? Күз къарагъарзвайди я чүрүхъан чилер? Космосдин а кыл аваир майданар мұттығъарзала!.. Цийи-цийи приборар, тадарасар, дарманар, сұрстар гъасилзала!.. Гъикъван къвалер эцигзала!.. Цийи мяденар ачхазала!.. Эгер ибур инсан ва инсаннан паталди түшті, квездерек тир инсанри чилел, гекъигайла, лап күрүр уммуздын ийизвай къван алахъунар? Чүгвазвай къван женгер? Кардик кутазвай къван алакъаяр?..

Амма уммуз мұракаб я. Сада вичин зегъметдалди гъалаллу фу незвайла, мұкъуди вав гвайдини къакъудиз алахъунава. Садбуруз, ерли зегъмет чүргүн тавуна, масадан гысадбай яшамиш жез кланзана. Эхиримжи 20-30 йисан девирда арадал атанвай цийи несилар эвелланбұз ерил үшшарбұр туш. Күз лагъайтла, ибурун тербия, гузай акул, аквазвай гъакъикъят масад я. Ина экү, михы рангарилий чұлапбұр, тапанбұр, тұкыулыл бұр газа я. Тек са мисал: саки вири телеканалрай сятералди, ийкъаралди къалурзавай «гъетер» лугъудайбұр (за абурун тұварар къазвач) гъакъикъятда акъалтый руығын чұлапвар, набутар, чиркер хызы я. Белки, зун яғылыш я жеди. Амма къалурзавай тегъер... 80 йис ханавай «гъед» 40 йиса авай «гъетрел» эвлениши хын?.. 60 йисавай «гъед» 20 йисавай «гъетрэз» гъульпүз фин?.. 10 сеферда гъульпериз фена, аялар нелай хайибир ятла чир таххын?.. Ихтиң «машгүрвилер»?..

Пачагълугъдин къенепатан гъалар (экономикадилай гаттунна, амай вири алакъаяр) хысан хын патал, зун жаңауруда акъаззвайвал, уммуздайни акъаззвайвал, сифте нубатда халисан инсан арадал гъана кланда. Булдиз

квалиер эцигунни, машинар ақыудунни, рекъер тухунни са затыни туш, эгер инсанар инсанвилин рекъе авайбұр тушта...

Гъакъыки игитвалзай ксар ярғылды күндик кумукъазава. Бази вахтара авур хысан карни писди хызы къалурзава. Месела, чи са карчи (тівар къазвач) вичин харжиихъ хурун аялпиз мектеб эцигна багышишайла, адан гүгъұна тун тавур журедин «ахтармишдайбұр» хъанач. Себеб сад я: виневай халуриз ришвет ганац.

Ихтиң шарттара улыкведин экономика хысан ериш аваз вилик тухуз жеда жал?..

Ихтиң сұалар газа я.

Сечкирилай гүгъұнныз журналистри Президентдиз гайи сифте сұал сад я: чи тұкуматдін къурулуша деғишишвилер жедани? Къвед лагъай сұал: Конституцияда деғишишвилер твадани?

Гайи жаваби журналистар са ақын рази авурди гъиссазвачир.

Чи пачагълугъ, дүгъриданни, вичин мулкарал, дөвлетрал, мұмкинвилер ал гъалтайла, дүньядин винел виридалайни чөхиди тири вирида зида. Бес им экономикадин асул бине тушни!

А бинедикай са гъвечи десте колигархри», чебни, парабур, къецепатан улыквейрін гражданвал къачуна, гърана мұкар күтунвайбұр, банкар ачуна вайбұр яз, менфэт къацузвайдини вирида зида. А дөвлетар гъа ксарин «хуссият» я лугъузва. Россиядин мяденар, тамар, гъульдер - чара ксарин «хуссият»?

Гъелелиг чун яшайищдин, инсандин къулайвилерин, сағыламвал таъминарунин, маса рекъерайни герек тир дөрежайрып агақ тавунин себебрикай сад гъа и дөвлетри чаз къуллугъ тавунихъ галаз алакъалу тушни?

Президентди къецепатас ақыуднанай къуватар, дөвлетар иниз хүн теклифаза. 2012-йисалай инихъ абураз менефинси малумарзала. Амма...

Халқын мисалда хызы, гъикъван тұхарайтәнни, жанавуар тамуз килигъазва. Чаз лагъайтла, сұрұярни сағъамуқына кланзана, жанавуарни - тух...

Хуссиятициді вичин хуссият масада халық пай авун? Тарих шағыд я: ахътиң хуссиятичир садрани хайиди туш. Чун «гъвечи бизнесдикай» - күлпүз хуссиятичиркай рахазва. Вирибурикай хысан хуссиятичирни хын?..

Экономикадин илимда шей гъасилунин кар алай къуватар (бинаеяр) - чилер, мяденар, ятар, чехи карханаяр государствовидин къаюмвилек, яни вири халқын хуссият яз тун (хүн) дүз рехъ тири субтозава. Амма чи либералри гъелелиг тухузвайди маса рехъ я. Вири чукурна, гъар сада вич дөвлеттул ауяннди.

Президентдин нубатдин Чарче и рехъ са гъикъятынан хысанардайдакай лагъанва. Яни мажбурна вай, хушналди (партийрилай, хуссиятидилай, инанмишвилерлай аслу тушиз) вири къуватар сад ауяннан эвер гузва.

Гужлудаказ виликди фин, еглешвилериз рехъ тағун патал вирибурун къаста ва алахъунар сад ауун герек тирадакай Президентди газа мәрекаттарларын лагъанва. Нетижаны худун ла зим я.

Белки, гъакъижен. Дүньяда ахътиң тәжрибадикай тымил чайра (Китай, КНДР, Вьетнам, Куба, Венесуэла ва мсб.) менфэт къацузвач.

Чи мұмкинвилер абурулай виридалай чөхиди я эхир. Тәжрибани чаҳъ тарихидинди ава.

Чи генералар

«Лезги газетдин» алай йисан 22-февралдин 8-нұмрода чна чи генералрикай күрүр делилар ганай ва сияғъ тамамди тушири, аник акат тавунвай ксар амайди къейднай ва көвәйни, гүйриметлу газет көлзазайбұр, ван хәйибуруқай, чидайбуруқай редакциядиз хын тарабнай. Ингье а 39-дал гила мад мұжыуд 12-нада алава хъханба: У.Уржевакай чав делилар Рутул райондин Хъульдуңин хуярый гүйриметлу С.А.Абдураширова (сағърай вич) агадъарна, амайбуруқайни Интернеттей жағын хъувана. Къуй чахъ къағыриман рухвай мадни газа хурай!

АЙДЕМИРОВ Яшар Мегъамедович, генерал-лейтенант. Афғанстанда женера иштиракна. Корпусдин командир, Китайда дипломатиилиң ківалахал, Яракъыл Къуваттрын Генштабдин управленидин начальник яз хъана. 2014-йисан мартдилай запасдиз экъечнана.

ШАЙДАЕВ Рагъман Гъажикъурбанович, генерал-лейтенант. РФ-дин налогрин къуллугъидин 2-рангдин государственный советник.

МИКАИЛОВ Энвер Экберович, генерал-майор. Советтін Союздын тұвар-ван авай дипломатрикай сад тир.

ЮСУФОВ Аслан Шихздаевич, юстициядин генерал-майор. Генпрокуратурадын къуллугъынан хын ківалахзана. Гъасан эфенди Алкъадарвидин хтулдин гада.

САРДАРОВ Гъажи, генерал-майор.

УРУЖЕВ Урж Урагымович, генерал-майор. 1946-йисуз Рутул райондин Хъульдуңин хуяре дидедиз хъана, Москвада ракын рекъерин инженерар гъазурдай институт ақылттарна. 35 йисуз Москва-Рязань ракын рекъин начальник яз хъана ва маса еке къуллугъарни кылиз акъудна. Москвада яшамиш жезва.

ЯВУЗ Кемаль, Түркиядин армиядин бригадының генерал. Кирне хуяре дидедиз хъана. Балықесир хуярый тир лезги.

11-апрель - фашистриң къазаматрай азад хъувур югъ Рульдиз мягъкембур

Нариман ИБРАГИМОВ

Германиядин винел Советтин Союзди Чехи Гъалибвал къачурдалай, дүньядин халкъар фашизмдикай азад хъувурдалай инихъ 73 йис тамам жезва. Саки вад йисуз душмандихъ галаз къиле фейи женгер пары телефонилер, къурбандар арадал гъайибур хъанай. Хабарсуз вири къуватралди чи улькведин шегъеррал, хърерал бомбайрин, гульлэйрин, тупарин хар къурай сифте варцара агъзуралди яру аскерар есирада гъятнай. Абурукай гзафбур фашистриң концлагерра телефна. Гитлеран гъилибанри, инсанвиллин ерияр квадарнавай вагъшири къур чайра гъиле-гъил аваз къазаматар арадал гъана, инсафсузиледи агъзуралди атъалияр (аялар, дишегълияр, яшлубур...) къирмишна.

Тарихдин делилралди, Гитлер къилиз атай Германияди ѿеле даве жедалди концлагерар эзигиз гаттуннай. Сифтеъянди 1933-йисан мартдиз Дахау шегъердин патав түккүрнай. Дүньядин къвед лагъай дядевид эгечидалди Германиядин концлагерра ва дустагъра немсерин, Австриядин, Чехословакиядин фашистриз акси 300 агъзурдав агақна инсанар тунвай. Дяведин йисара мадни цийи къазаматар арадал гъана.

Виридалайни чехибурукой сад Бухенвалддин къазамат тир. Ам 1937-йисан 19 июлдиз Веймар шегъердин патарив кардик кутунай. Адахъ Европадин гзаф шегъерра 66 филиал авай. 1945-йисан апрелдади и къазаматдиз 239 агъзур кас аватна. Лагерда тунвайбурув лап инсафсузиледи эгечизавай, абурад медицинадин жуьреба-жуьре тежрибаяр тухувай. Лагерра авай гзаф инсанрин зегъметдикай промышленный карханайрин иесири менфят къачувай. Ина 18 милләтдин 56 агъзур кастергна. Абурукай 19 агъзур есирада гъятнавай советтин инсанар тир.

1945-йисан 11-апрелдиз союзникрин къушунар патарив агаъзавайдакай хабар хъайи дустагъра 200-даллар виниз къара-вултурый яракъар къакъудна, абур есирада, лагерни чипи гъиле къуна. 12-апрелдиз лагердиз Америкадин къушунар гъахна.

Бухенвальдилай гъейри инсанрин чанариз къастар авур маса къазаматрикайни малум я. Освенцимда - 4 млн, Майданекда - 1,38 млн, Маутхаузенда - 122 агъзур, Заксенхаузенда - 100, Равенсбрюкда - 92,7, Треблинкада - 80, 6, Штуттофда 80 агъзур дустагъар тунвай.

Къазаматра тур Европадин ульквейрин 18 млн агъалидикай 11 млн кас фашистри тергна. Лагерра гъятай 14 йисал къев-дадлай, яшарин аялри вири дустагъарин 14-15 процент тешкилзай.

Фашистриң концлагерринген филиалар советтин чилелни тешкилнавай. Абурукай сад яз Ленинграддин областдин Гатчина районда авай. Сифтеъян лагерь 1941-йисан 25-сентябрдиз Рождествено хъуре кардик кутунай. Колхозникрин 22 къвал, школайрин къве дарамат, балканрин ва мала-рин фермаяр алай чкадал. Есирад-дус-

тагъар лап четин, лугъуз тежер хътиш шартла хузвай. Ийкъа абуруз анжак 100 грамм фу ва садра тъакъан цус гузай. Къавчел залан хер алаз, и лагерда хъайи 19 йисавай аскер Григорий Стеценкоди гульгульлай риклек хайвал, каша гъелекзай инсанри гъиле пъттай къванцелай хъвтул вуч хъйтлани незвай. Фашистри муркади къувнай мейитар харайриз ядай, ахпа къанавриз, хандакриз въгъедай. Гъахтиш фурара, къанавра "кучукнавай" малум тушир аскерар, низ чида, гъикъван аватла! Чи хуверрай, къвалерайни фронтдиз фейи, къизгъин женгера иштиракай ва гел гала-чиз квахъай, чпкай багърийрив гилани са тайнин малумат агаък тавурбур гзаф я.

Есиравал, къазаматрин инсансуз, ма-рифатсуз шартлар, фашистриң инсафсузилер рульдивай ва къанажагъдивай къабулиз тахай вишералди ульткем официерар ва аскерар катдай, тъа четин шартла-

тагъар лап четин, лугъуз тежер хътиш шартла хузвай. Ийкъа абуруз анжак 100 грамм фу ва садра тъакъан цус гузай. Къавчел залан хер алаз, и лагерда хъайи 19 йисавай аскер Григорий Стеценкоди гульгульлай риклек хайвал, каша гъелекзай инсанри гъиле пъттай къванцелай хъвтул вуч хъйтлани незвай. Фашистри муркади къувнай мейитар харайриз ядай, ахпа къанавриз, хандакриз въгъедай. Гъахтиш фурара, къанавра "кучукнавай" малум тушир аскерар, низ чида, гъикъван аватла! Чи хуверрай, къвалерайни фронтдиз фейи, къизгъин женгера иштиракай ва гел гала-чиз квахъай, чпкай багърийрив гилани са тайнин малумат агаък тавурбур гзаф я.

Есиравал, къазаматрин инсансуз, ма-рифатсуз шартлар, фашистриң инсафсузилер рульдивай ва къанажагъдивай къабулиз тахай вишералди ульткем официерар ва аскерар катдай, тъа четин шартла-

тагъар лап четин, лугъуз тежер хътиш шартла хузвай. Ийкъа абуруз анжак 100 грамм фу ва садра тъакъан цус гузай. Къавчел залан хер алаз, и лагерда хъайи 19 йисавай аскер Григорий Стеценкоди гульгульлай риклек хайвал, каша гъелекзай инсанри гъиле пъттай къванцелай хъвтул вуч хъйтлани незвай. Фашистри муркади къувнай мейитар харайриз ядай, ахпа къанавриз, хандакриз въгъедай. Гъахтиш фурара, къанавра "кучукнавай" малум тушир аскерар, низ чида, гъикъван аватла! Чи хуверрай, къвалерайни фронтдиз фейи, къизгъин женгера иштиракай ва гел гала-чиз квахъай, чпкай багърийрив гилани са тайнин малумат агаък тавурбур гзаф я.

Франциядин къенепатан къуватрин 431-ротадик кваз Гъажиева 1944-йисан 20-августдилай а улькведин чил немсерин чапхунчийрикай азад хъувуник вичин аскервиллини пайни кутуна. Ам къиле авай маса милләттрикайни ибарат тир къисас-чийрин дестейри фашистриз, чпн хурук акатай гъина хъйтлани, риклекай тифидай ягъунар къуна. Советтин къушунар Германиядин мукъва жезва лугъузай хабарри Францияда кардик квай партизан-рин рульгни хажзавай, абуру гъэр са камуна фашистар катдай чкадал гъизвай. Шадвалдай югъни алукуна. Франциядин халкъ душмандин къармахрай ахъватна. И вахтунда Марсель шегъердин Къиблепатан зонадин штабдин начальник Литунов тир. Ада вичин риклек хунра къейд авурвал, лезги халкъдин векил Султан-Агъмед Гъажиев гъа и шегъерда командный составдин чирвилер хаждай курсарин штабдин начальниквиле тайинара. Са йисан къене ада вичел тапшурмишай муракаб везифаяр бажарагълувиленди тамамарна.

1945-йисан гатуз виклек партизан, пулметчик Ватандиз хтана, амма багърийрин патав ахъйнан. Адал Татарстан Республикадин Аллатов шегъерда авай Къиблепатан Уралдин военный округда къетлен везифаяр ихтибарна. Анжак къуд алукуйла, тапшургъу тамамвиледи къилиз акъудайла, Яру Гъед ва Ватандин дяведин II дережадин орденриз лай-ихлу хъайи къучхуровидиз хайи маканда багърияр къужахламишдай мумкинвал хъана. Дагъустандин Огни поселок-диз (гита шегъер) куы хъайи Гъажиева хейлин йисара шегъердин культура вилик тухуник еке пай кутуна. Ам «ДАССР-дин къультурадин лайихлу работник» лагъай гъурметдин тъварцин саъби хъана.

Фашистриң къазаматра гъятай вири аскеррин, офицеррин гъакъиндай малуматар гъайиф хъи, геждалди авачир. Писатель, журналист рутулы Фазил Дашибаев ахътинген баркаплар чирини вичин умъур бахшна. Вири жуьредин архивра къвалихуналди, ада концлагерра гъятай ва гел галачиз квахъай цудралди лезгири майдандиз ахъудна, абурун сияй тульхунара ва чандай акъудна. Адан зегъмет себеб яз, къенин несилдин хейлин векилриз чипи улу, чехи бубайрикай, имийрикай, миесрикай малуматар чир хъана.

Йисар къвез алатда, амма советтин аскерри, халкъди фашизмдин винел гъаливал къазанмишун патал къегъалвилер къалурай игит рухвайр гъамиша несилрин риклера амульда.

Гъамиша уях яз

Зарифа МЕГЬАМЕДХАНОВА,
Кеферпатан Кавказдин Вириорсиядин
юстициядин госуниверситетдин студентка

Полицейскийдин партал алайбур. Абурукай очеркар повестар, романар къиенва, художественный фильмыар эзигзава, манияр лугъузва... Инсанрин, обществодин секинвал, хатасузвал хузвай абуру «лишандикни» ква, ятланы ксари югъди-ийфди, гъамиша уях яз, чини четин, хаталу ва важиблу везифаяр къилиз акъудзава. Гъа ихътибурукой сад Мегъарамдуруйн райондин Хъартас-Къазмайрилай тир АГЪАМЕТОВ Исламни я.

Сифте нубатда къейд ийин хъи, физикадинни математикадин муаллим Абдулмежидан чехи хизанды Исламав дузыгун тербия агаъна. Даҳди, диде Бигима (рагъмет хъурай вичиз) въараюнардачир, секиндаказ ирид велед гъар са кардин, месэладин гъавурда твадай. Къени, хъсан крара чеб чешне жедай. Ислам чехибурун тарсар гъвчизамаз къуна, гележегдин умъурдин дузы рехъ хъяна.

Хузын юкъван школа къутягъай жаван къуллугъиз армиядин жергейриз фена. Ина ада вичин умъур, гележег патал къарарни къабулна: обществоиз хийир хатдай пешедин, закондиз, халкъдиз къуллугъдай кеспидин иеси жеда. Йисни зура Приморский крайда ва зур йисуз Чечен Республикада къуллугъдайла, ада акуна хъи, аскервилли, полицейскийдин партал алайбурун хиве еке везифаяр ава. «Жувакайни обществодиз хийирлү инсан хъун важиблу я», - къаст эзигна жеъилди.

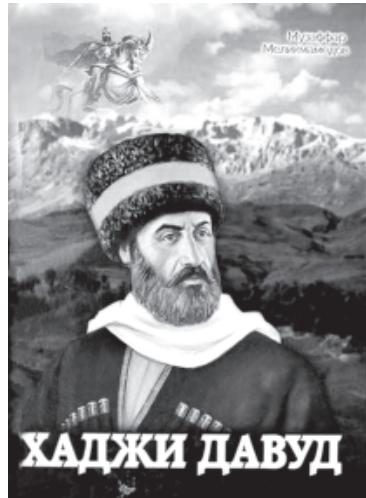
Армиядай хтала, Ислам Махачъала-диз атана. Тарифлу характеристика гвой, ульквиден баркаплар къушунра лайихлувиленди къуллугънавай сержант меркездин ППС-дин полкунин батальонрикай садас къабулна. 2000-йисар республика ва иллаки Махачъала шегъер патал секинбур тушир. Полицейскийдин дараматар, постар, ичи гузвой тульхенар, къвалер хъиткъинарзайвай, форма алайбурун геле къекъвезвай, абуру ягъиз, ре-къизвай. Гъа и къизгъин гъалара Ислам Агъаметова усалвал къалурнач. Вичел тапшурмишай гъар са кар вахтунда ва хъсандин тамамарна. Армияда къуллугъдайла гайи на-градайрап «Кавказда къуллугъ ануний», «Жен-герин гъерекатин иштираки» знаракл «Къуллугъда тафаватлу хъунай» медаль ва гъур-метдин грамотаяр алава хъхана.

Алай вахтунда Ислам Агъаметов Россиядин милли гвардиядин къушунрин ведомстводини тушир охранадин Дербентдин районрин уртах отделдин къуллугъчча я. Везифаяр гъа вилканбур яз амазма. Къиблепатан Дагъустандин районра, шегъерра хатасузвал, кар алай важиблу карханаяр, идара-яр, имаратар хъун, терроризмдикъ, экстремизмдикъ галаз женг чуғун, яракъар маса гунал ва къайдайрап гъузчывал авун. Тади хабар атала, ийф, ял язавай югъ я лугъунни тавуна, гъасята, вири патарихъай гъазур хъана, талукъ чакиз фида. Ихътин вахтара ягъунарни, хъиткъинарзайвай, цлаярни акуна, умъур хаталувиликни акатна, амма сад-рани старший сержантди бушвалнаж. Ам вичин везифайриз, армияда амаз Ватандиз на-муслувиледи къуллугъдайла лагъай къинезни вафалу я. Ихътин рухвайрал чавай анжак да-мак ийиз жеда.

Келзайдан фикирар Мульзифер Меликмамедов ва “Гъажи Давуд”

Хазран КЬАСУМОВ,
РФ-дин журналистрин Союз-
дин член

Гахълудаказ лугузын хьи, милли литература халкъдин руьздин хазина я. И хазина, милли литература ширикайни гъкаяйрикай, поэмайрикайни повестрикай, дастаникайни романрикай, драмайрикайни къемедайрикай арадал атана. Лезги литература, тариҳдин вакъти-айрихъ галаз сих алакъада аваз, вилик фена ва физва. Дегъи дөвир-рилай иныхъ лезги халкъ шайралди, писатерлди, мазанралди дөвлетлу я. Абурун къадар чи ийкъарани тымил туш.

Милли литературада бегъерлүвиледи къалахзай, вичихъ зурба бажарагъ авай зарийрикай сад **Мульзифер МЕЛИКМАМЕДОВ** я. Азербайжан Республикада яшамиш жезвай ам мукъвара Къасумхурел мугъман хъанвай. Чун мукъувай таниш хъана. Ада заа “Зи стха, Етим Эминан хурунви Хазран Къасумоваз гъвччи савкъат яз. 12.12.2017-йис” гафар къхена, вичин “Гъажи Давуд” (Издательство “Лотос”, Махачкала-2016) ктабни гана.

Лагъана къланда, М.Меликмамедов тъвар Дагъларин улькведа гзафбуруз хъандиз чида. Келзайбайбурз адан ктабрихъ, газетризи журналириз акъатзавай макъалайрихъ, литературадин эсеррихъ газлазни таниш я.

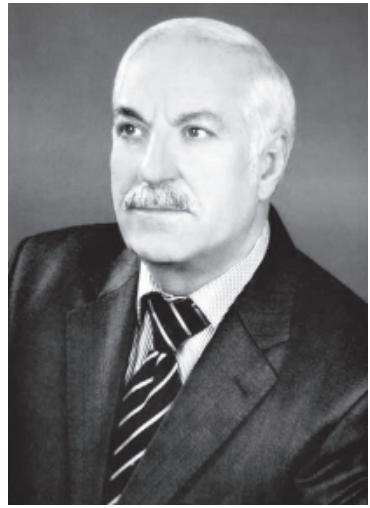
Алай ийсуз М.Меликмамедов 70 иис тамам жезва. Идахъ галаз алакъалу яз заз чи газет келзайбайбуруз бажарагълу алимдикай, писателдикай, адан яратмишунрикайни алакъунрикай субъет ийиз къланза.

Тъвар-ван авай журналист, шаир, писатель, тарихи Азербайжан Республикадин Къуба райондин Дигъагъ хуыре 1948-ийсуз муллим Низамидин хизанда дидедиз хъана. Ада лап хъсан къиметар аваз 1970-ийсуз Ленинград шегъерда военный корреспондентрин школа, 1975-ийсуз Азербайжандин госуниверситетдин журналистикин факультет акъалтарна. Са куруп дөвирда журналист Меликмамедов тъвар Азербайжанда машгъур хъана. Ада жуыреба-жуыре ийсара “Кызыл Кусар”, “Советский моряк”, “Совет Кенди”, “Хаят”, “Берекет”, “Аллан” газетрин редакцийра корреспондент, отделдин заведующий, редактордин заместитель, редактор яз къвалахна. Эхиримжи ийса-

раам “Самур” газетдин къилин редактордин заместитель я.

47 иисан къене газетрани журнала М. Меликмамедов 8000-далай виниз макъалаяр, очеркар, репортажар, зарисовкаяр, эссеяр, фельетонар чапна. “Газета и народный контроль” тъвар алаз ада къье ктабдай са шумуд пай ва и темадай кхъей гзаф макъалаяр дүньядин 24 чалаз таржума авунва.

Журналистикин рееке къазани-мийш агалъунрай Мульзифер Меликмамедоваз “За отличие в труде”, “За трудовую отвагу” медалар, Азербайжан Республикадин журналистрин Союздин “Кызылдин къелем” премия, СССР-дин ва Азербайжан ССР-дин халкъдин контролдин, Азербайжан Республикадин печат-

дин ва информациядин министерстводин гъурметдин грамотаяр ганва.

М.Меликмамедова вич неинки къетен хатлай авай журналист, гъакни бажарагълу писатель язни къалурна. Ада гъам азербайжан, гъам лезги чалапарал къизиза. Алай вахтунда ам 20 ктабдин автор я. Икъл, азербайжан чалал къиенвай “Иифен экв”, “Хачмазди гъалибвал вилив хъузва”, “Полковникдин къин”, “Ийвирин дагъар” ктабар ва Къара-бахдин дяведиз талукъарнавай “Баллада о бите” поэма келзайбайбуру хушвиленди къабулна, автордин тъвар Республикада сейли хъана. И алакъунрай М.Меликмамедов Азербайжандин СМИ-рин профсоюзин къилин “Араз” премиядиз лайихъл хъана.

Мульзифер Меликмамедова къиенвай гзаф шириар инсанриз хуралай чида, гзафбур халкъдин манириз элкъевна.

Халкъдин арада авторди вичи тамамарзай манирин аудиозаписарни машгъур я.

М.Меликмамедов яратмишнар Дагъустан Республикадин чизва, абур къилин ва юкъван къелдай заведениира чирзава.

“Лезги тъвар алатла...” ктаб Мульзифер муллимдин яратмишунрин кукъуш яз гъисабиз жеда. Ам къынналди, чи гъурметлу писателди лезги литературада эссе жанрдин бине кутуна. 1991-ийсуз Махачкала 5000-дан тираж аваз ақъудай ам къве гъафтедин къене маса къачуна къятыгъай. Келзайбайбурун игтияж фикирда къуналди, гъуълъял иттегъи ктабдин 10000 экземпляр ақъуд хъувунай.

Филологиядин илимрин доктор Гъаким Къурбана вичин “Лезгинская национальная проза” (Махачкала, 1998) монографияда къейд авун-

вай, “Лезги тъвар алатла...” эссе лезги чалал публицистика, художественный проза ва философия сад хъваный тек са ктаб я”.

М. Меликмамедов “Эрекъистан”, “Күтъягъ тахъя поэма”, “Касар” ва маса поэмаяр лезги литературадин жавагъырар яз гъисабиз жеда.

2010-ийсуз Махачкала, “Лотос” издательства, “Касар” ктаб (ана 7 поэма гъятнава) Чехи тираж аваз ақъудна.

Эхиримжи ийсара М.Меликмамедова чалан алым ва тарихи язни бегъерлүвиледи къалахзава. Къилди къачуртла, ам чалаша галаз алакъалу илимдин 140-далай виниз макъалайрин ва “Лезги чалар” (ам 615 чиникай ибарат я) ктабдин автор я. И ктабда Мульзифер муллимди лексикадин, диалектологиядин ва этинологиядин рееке къватнавай итихлу делилар гъятнава.

М.Меликмамедов лезги халкъдин тариҳдикай къиенвай вишлай виниз макъалайрин авторни я. Мисал яз, ада вичин “Ивидин дагъар” ктабда (ам 2009-ийсуз Бакуда акъатна) 1918-ийсуз Къубадин уездда къилем фейи азадвилин женгерикай, “Къубадин бунтар” ктабда (ам лезги чалап 2004-ийсуз акъатна) 1810-1842-ийсара лезгири уруссин пачагъдин къушунрихъ галаз тухвай азадвилин женгерикай субъеттава.

- Лезги халкъдин къегъал хва, попководец Гъажи Давудаҳъ галаз алакъалу тир сифте документтарзи гъилье архиврай 27 иис идалай вичлик гъятнай, - “Гъажи Давуд” ктабдикай ихтилат авун талабайла, лугузына Мульзифер Меликмамедова. - Гъуълъял зун адакай делилар къватнан рикъивай машгъул хъана. Ктаб къвидайла, за 764 чешмедикай, XVIII-XX асиррин авторрин малуматрикай ва архивдин 840 документтикий менфят къачуна. “Зи халкъдикай ягънатар ийдай гъар са касдин хура зун гаптур хъана аклида” - лагъай Гъажи Давудақай ктаб къиз алакъунални за шадвалзава. Гъар са халкъдиз, иллаки жэвиль неслидиз, вичин къагъриманар чир хъун лазим я.

415 чиникай ибарат яз ва 1000 экземплярдин тираж аваз чапдай акъатнавай М.Меликмамедован ктабда Гъажи Давудаҳъ галаз алакъалу архивдин документтар, “Гъажи Давудақай къиса” поэма, 100 мани (халкъдин сивин яратмишнар) тъватнава.

Лезги халкъдин къегъал хва М.Меликмамедов яратмишунрин рееке алакъунрай “Шарвил” премиядиз лайихъл хъана. Адакай писателри, журналисти хейлин мақъалаярни къиенва. Мадни, лезгирин бажарагълу писатель Расим Гъажиди Мульзифер муллимдиз “Лезгияр гъуълерал” повесть, жеғъиль алым ва шаир Гульбес Асланхановади “Чехи лезги” (2008-ийсуз) ктаб бахшнава.

М.Меликмамедова дидед чалал акъатзай “Лезги газетдихъ”, “Самур”, “Кард” журналирихъ галазни сих алакъа хъузва. Адахъ Дагъларин улькведа, вичи лугузвайвал, “пара къадар дустарни ава”.

Вахъ мягъкем сагъламвал, яратмишунрин ва илимдин рееке мадни чехи алакъунар хъурай, лезги халкъдин къагъриман хва.

ГъикI хульда?..

Исмаил ТАГЫРИМЗОЕВ,
Цийи Макъарин юкъван школадин дидед чалан муаллим

Сифтени-сифте заз чи “Лезги газетдин” редакциядин коллективиди чухсағыл лугузын къланзана, газетдин чирал чалаз талукъарнавай макъалайриз чка гуны. Чи халкъдик къалабулух кутазвай месэләр гзаф ава. Вири гъиле-гъил аваз гъялун четин я, амма са бязи теклифар захъни ава.

“Лезги газетда” чапнавай “Дидед чал гъикI хульда?” макъаладай аквайвал, бязи жегъил дидейри чин аялрив “мама” лугузы тазва. “Лезги чал къез герек я?”, “лезги чал Белиждин къекъундан къван я”, ихтиян ва маса фикирни арадал къевзва. Гъелбетда, чал хъунин карда сифтени-сифте хай хизанда, мектебда вабаъри ериярал а чалал рахунинъ еке метлеб ава. Чинни, мектебда келзайвала, лезги тарсариз са акъван фикир гудачир, я диде-бубади, я школада са артух истемишунарни ийидачир. Гъайф къведай кар ам тир хъи, заз, мектеб, губъунлай университет күтъягъайланни, чи лезги писателири, шаирри къиенвай эсерар са артух чидачир.

Чалан тарсар гузай муаллимдал кар ала: жува гузай тарсарал аялрин рикъл хүн муаллимдин устадилепай аслу я. И кар заз Герейханован хуруннан сад лагъай нумрадин школада къалахдайла тестикъ хъана. Со-ветрин девирда а школадиз гъар ийсуз университетдин студентар практикадиз къведай, абурухъ чинин руководителар-муаллимнан жедай. Зи бейнидиз таъсир авур муалимирикай сад за гъамиша гъурмет авур Гъалиб Садыкъи, мұкунды Мамед Ярлиев тир. Аллагъди чипиз рагъметар гурай. Дугъриданни, а ксар чин кеспидин устадар тир.

Гъалиб Садыкъи себеб яз, заз чи лезги ашукъирин, шаиррин чалар хуралай чизва. Мисал яз, Къ.Сайдан, И.Режебан, Ашукъ Суыгъунан, Е.Эминан ва Советрин девирдин шаиррин - С.Сулейманан, А.Фатахован, Х.Тагыран ва маса шаиррин шишиарин чир хъана.

Чи райондин къилиз Нариман Шамсадинов Абдулмуталибов атайдай гъуълъуниз аквадай хътин дегишилдер хъана, яни чал мягъемарун патал ада, сифте нубатда, вичелай чешне къалуриз башламишна. Ам лап хъандаказ гъам лезги, гъам урус чаларал рахада, мектебрани чалан месэлайр из дериндай фикир гузва. Гъайф хъи, вири районара икъл туш.

Са кар мадни: Азербайжан пата яшамиш жезвай лезгияр Дербентдин ва чи райондин мукъвалил-мукъвалил мугъман жезва. Чахъ а патани лезги чалал рикъл къузай инсанар авачиз туш, сагърай чеб вири. Күнне фикир ганатла, чи райондин телевиденидай а патан лезгияр гъиъван гузелдаказ, фасагъатдаказ рахадатла. Чи са бязи лезгийрикай Ахъцегъ, Къурагъ ва Къасумхурьун нугъатар къаршида акъазарзайбурни тымил туш. Икъл виже къведани?

Гъурметлубур, ша чна, гъил-гъиле къуна, вирида чи чал хъун!

Масан зи чал!

Алина ШАГЫПАЗОВА, ДГУ-дин студентка

“Масан зи чал, асиррин рехъ атлайди,
Авазва вун чи гъар садан нефесда.
Агъзур жуыре гафар гваз чал атлайди,
Ви рангар гъич са чаланни эвездач”.

(Абдул ФЕТЯГЪ)

Дидедин чал! Гъиъван назик, гъиъван азиз, гъиъван масан зат! я. Гъар са ялди хай чалан верцилди дидедин лай-лайрилай башламишна гъиссазва. Халкъдин руьгъидин хазинани чал я. Хай чалай чаз, гъузгъудай хъиз, халкъдин виш ийсарин тарих, адетар, дуланажагъ, ацукун-къарыгъун аквада. Чал галачиз халкъдивай бажагъат виликди физ жеда. “Чал кважайта, халкъни кважада” - лугъун дуьшушдин кар туш.

Алай вахтунда, алимрин фикирдайлар, дүньяда багъизурдай гзаф чалар ава. Икъван чалаларин арада заз виридалайни багъади ва истеклуди Къуъхчур Сайдан, Етим Эминан, Стап Сулейманан, Хурургъ Тагыран, Ярагъ Мегъамедан, Гъажи Давудан, Алкъвадар Гъасан эфендидин ва маса къегъал рухвайрин чал-з лезги чал я.

Лезги чалалди Дагъустанда-Ахъцегъ, Къурагъ, Сулейман-Стальский, Мегъарамхурун, Дербент, Рутул, Хив, Хасавюрт районрик акатзаяй, Азербайжанда - Варташен, Къуба, Исмаиллинский, Кълар, Къутъкашен, Хачмаз ва маса районрик акатзаяй хуърера рахазва. Азербайжан Республикада гзаф къадар лезги хуърер ава. Вири дүньяда лагъайта, лезгияр, Дербентдилай этечна, Огни, Махачкала, Каспийск шегъеррани, Украина, Азербайжанда, Юкъван Азияда, Турукъия, Сириняда в гъак маса чайкрайн яшамиш жезва. Къенин юкъуз лезги чалал республикадин, район-рин газетар, журналар (“Лезги газет”, “Самур”, “Дагъдин булах”, “Къуруш-рин сес”, “Алам”, “Кувердин ярар”, “Самурдин сес”, “Цийи дүнья”), же-миятдинни политикадин в гъакни илимдин литература акъатзая.

Завай зи чал гъурч марвардив гекъигиз жеда. Чун лезги чалал рахадайла, ам, яд гайиди хъиз, акъалтда, вичин атирдайлар лезги чил “къужахламишда”. Зи лезги чал цава авай са экъу гъед я: ада гъар са лезги патал датлана рапрапзава. Лезги чал несирилай несирилай буйарин акъул, камал, меденият, адетар агаъзарзай алат я. Ам хъунни авуна къланда. Им чи халкъдин тал алай месэлә.

Себеб вуч я? Къе неинки шегъеррани, гъак хуърерани агъалияр, чеб лезгияр яз, дамах къачуна, урус чалал рахазва. Дидед чал кваз къазвач. Гъелбетда, и кар акъалтзаяй несирилай несирилай буйарин акъул, камал, меденият

Виридалайни чехи инвестпроект

Хазран КЬАСУМОВ

Ийкъара Дагъустан Республикадин хурулын майишатдин ва сүрсөтдин министрдин 1-заместител Адилхан Ганакаев ва "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин директор Залкип Къурбанов Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман Абдулмутилибова галаз санал Вини Стаприн хурулын мулкунал кардик квай инвестицийрин "Стаприн багълар" майдандал фена. Абурухъ гъакын "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин директордин заместитель Багъыш Чаниев, райадминистрациядин кылин заместителар, жавабдар къуллугчияр галай.

Къейд авун лазим я, "Стаприн багълар" Дагъустанда умумурдиз кечирмишавай виридалайни чехи проект я. Адан инвестор "Паласа" ООО, проектдин къиметни са миллиард манатдилай виниз я.

Проектдин галаз алакъалу яз, инвестордин фикирдик Европадин стандартрих галаз къазтай алай аямдин емишрин багълар кутун ква, чебни - адеддин (традиционный) ва лап фад арадал къведай жувердин.

Кылди къачуртла, 500 гектарда ичин, 200 гектарда пинидин ва 300 гектарда шумымягын фад бегъердал къведай багълар кутада. И кар патал 1000 гектардилай виниз чилел инвестмайдан арадал гънва.

И проектдин сергъятда аваз гъеле 2013-2015-йисара Вини Стаприн хурулын чилерал, "Дугун" участокда, 105 гектарда емишрин багълар кутунай, гъа гысадай яз 15 гектарда - лап фад арадал къведайбур. Гульгъуль "Паласа" участокда 50 гектарда ичин интенсивный багълар кутуна. Багъларни виниз тир бегъер гудай "Голден", "Делишес", "Грени Смит", "Гала", "Ред Чиф" ва "Фуджи" сортарин иченбинур я.

Алай вахтунда ина 4 километрдин яргывал аваз экверин высоковольтный линия тухванва, трансформаторин станция эцигнава, 7 километрдин

мензилда, херхем вегъена, шегъре рехъ тухванва.

"Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин директор Залкип Къурбанова багълар дигидай целид таъминарун фикир гана. Алай вахтунда ина дигидай яд къватдай чка ва насосныи станция эцигна ақалтларзва.

Тайнарнавай пландин сергъятра аваз 30 гектарда ичин багъ кутунва. Къелемар цунин шадвилин мярекатда мугъманрини иштиракна.

Абурухъ жегъил къелемар обрезка авунин мастер-класс къалурна, проект кылиз акъудунин рекъяй мукъвал вахтарин планрикай субъеттарна. Малум хъайивал, инвестордихъ 10 агъзур тонн ичер гъакьдай гъамбарха-

да. Ана вирида ял ягъиз, газфни-газф гатфариз ничхиррин нағымайриз яб гуз, къарасудин къайи яд хъваз, михы нефес къачуз, са гафуналди, лезет къачуз къланзва. Ша чун килигин тамун къерхиз, къарасуйрин чешнейриз ва а чаяр авай гъалдиз. Зирзибиди кунвна: пакетарни, баклашакярни, хайи гузгуярни, чагъа ялар патал ишлемишавай пек-лекни - анай акван тийидай зати авач. Лугъуда хъи, гъурметлубур, зирзибил къвалия, гъяйтдай къеңел акъуддайди туш... Бес чи дидерай и шайэр гъятра цай яна кузвачирни? Куз жедай заттарни тухвана тамун яхайриз ва дегънейриз гадарзва. Самурдин та-муз, гъульун къерхиз чи Ватандин газф пиплерай, ял ягъиз, инсанар къевзва. А мугъманы къилер галтадзва, там авай гъал акура...

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Тамар - Чилин жигерар

да. Ана вирида ял ягъиз, газфни-газф гатфариз ничхиррин нағымайриз яб гуз, къарасудин къайи яд хъваз, михы нефес къачуз, са гафуналди, лезет къачуз къланзва. Ша чун килигин тамун къерхиз, къарасуйрин чешнейриз ва а чаяр авай гъалдиз. Зирзибиди кунвна: пакетарни, баклашакярни, хайи гузгуярни, чагъа ялар патал ишлемишавай пек-лекни - анай акван тийидай зати авач. Лугъуда хъи, гъурметлубур, зирзибил къвалия, гъяйтдай къеңел акъуддайди туш... Бес чи дидерай и шайэр гъятра цай яна кузвачирни? Куз жедай заттарни тухвана тамун яхайриз ва дегънейриз гадарзва. Самурдин та-муз, гъульун къерхиз чи Ватандин газф пиплерай, ял ягъиз, инсанар къевзва. А мугъманы къилер галтадзва, там авай гъал акура...

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбурни. Бязи вахтара цай туна хъфизва, ам хадарзавач. Планрудсиз цай яна, спичкадин къал гадарзва, гульгъульлай - папирусдин къатлни. Нетика тъыктынди жевзатва, фикирдиз гъун четин туш. Тамуз фейила, гъар са касди вичи ийизвай кардал гульчывал авун гепрек я. Школадин ялар тамуз тухвайла, муаллимди уаяхвал, мукъятавлан генани артухарна къланда: цал гульчывал тухун, тарарап хер-къац тавун, ацуын ял ягъай чка къайдадиз хун лазим я. Биологиядин тарсарай яларин чирвилер мадни гъеншарарайтла, абур тибииатдив къадир-

Гафарин, гатун ва зулун вахтара ялар ва чехибур тата жезва: циряр, къарникъузар кватлиз. Балуғар къазвайбурни кими жевзач, гъакъ ял ягъиз физвайбур

РД-дин архивдин къуллугъдин - 95 йис Къульне документар - архивдиз!

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

Архив, обществодин культурадинни тарихдин лап важиблу малуматтар документар хъудай чка яз, дегъ заманайра арадал астана. Мал-девлет, гъакл паря шейэр кважда, абур явашибаш арадални хиз жеда, амма кважай архивдин материалар - вать. Архив къетлен алакунар авай зурба ксарикай, тарихдин важиблу вакъийрикай ва халкъарин материаларинни руьгъдин культурадикай яргъал йисара къватнавай надир малуматрин чешме я. Чун руьгъдин ирс-девлеттир архивдин материаларив акъалттай къайгъудар-виледи эгечна кланда.

2018-йис архивариус патал юбилейдинди я: гъукоматдин архивдин къуллугъ Урсатда официальнидаказ пачай I Пётрдин къардадли 1720-йисан мартдилай кардик акатна. Къве йисалай 300 йис къейдда. РФ-да архивдин къуллугъдин - 100, Дагъустандин архивдин 95 йис тамам жезва. ДАССР-дин архивдин фонд тешкилунин якъындай Совнаркомди - къарап 1923-йисан 14-илюдиз къабулна. Алай вахтунда адан фондара 888400 - дала гзаф до-кументар хъзва.

Лезги цивилизациядин, гъульнай Самур округдин меркез хъайи Ахъцэйрин архив Дагъустанда лап къульне ва девлетлубуркай сад я. Виликан девирин тарихдин документарни араб графикадин паря ктабар, гъайф хъи, чав агакъяч. XIX асирий Самур округдин архив тешкилна. Советрин девирда ам республикадин меркез Махачъалада авай центральный Госархивдиз (ЦГА) хутахна. Ахъцэй райондин архив цийи кылелай 1955-йисалай арадал хана.

Республикадин паря маса районир гекъигайла, Ахъцэй райондин архивдин отдел ана хъзвай документарни къадардалди, метлеблу-виледи, селигъалувиледи тафаватлу я. Кылди-къилди папкайра туна, кутунна ва гъардаз талукъ тир нумра гана, михъидаказ документар хүн шаксуз, им Ахъцэй райадминистрациядин архивдин отделдин заведующий, 1990-йисалай инихъ гъакъисагъиледи вичин къуллугъдин везифаир тамамар-заяв Гъавизат МАМЕДОВАДИН (шиклида) зегъметдин нетижя я.

- Чаз 1919-йисалай инихъ политикадин, халкъдин майишатдин, илимдин, тарихдин, яшайишдинни культурадин метлебдин, гъакл машгъур къилди ксарин уымъурдинни яратмишунрин рекъерикай итижлу документар къватнавай архив аватлани, 1919-йисалай къев-далди гъиле гъатзавай вири документар чна ЦГА-диз вахкузва, - къейдзава ада, - амма 1919-2013-йисара къватнавай 10200-далай гзафъ яр жуъре документар чна гъардаз вичин нумра гана, кылди-къилдин папкайра туна, 99 фон-дунис пайна, хъзва.

■ Къуьллугъдин везифаир мадни квекай ибарат жезва? - хабар къуна за.

- Законди истемишавай къайдада чна райондин идарайраны

карханайрай, номенклатурадив къурвал, къабулзавай ва халкъдин гъилерай къватнавай документар регистрация ийизва ва, талукъ тирвал, абур къайдада хутаз, дезгейрал эцгизава. Иллаки важиблу документарни куруль малуматтар картотекайра къизива. Архивдиз вахкадай вахт тахъанвай до-кументация дуьздаказ тухнални чна гъузчывалзава. Архивдин вири чарап-Царап къайдада тахъайла, пака герек атай мақъамда абур ах-кваз ва ишлемишиз четин жеда. Халкъдивай документар жағызурунин, идарайрин гъи документ, мус архивдиз вахкадта, чирунин жи-гъетдай месяттар гузва. Хъзвай документарин, гъалд (харап! жез-вай къульне документар цийи хъийизва, абурун копияр ахкъудзава), архивдин къвалера гъавадин герек режим таъмин хъунал гъузчывалзава. Мумкинвиллиз килигъна, райондин музейрихъ ва библиотекайрихъ га-лазни чна алакъяр хъзва...

■ Гъавизат вах, архивдин документар гъи гъалда ава? Абур хъудай къулай шартлар тешкилиз хънвани?

- Виликрай шартлар авачиртлани, документар хъсандин амукънава. 1996-йисуз райадминистрациядин цийи дараматдай чка гу-ники архивдин документар къайдадиз хидай ва чуор тежедайвал хъудай хъсан мумкинвал хъана. Исятда абур чимивилинни къурувиллин режимар таъминарзавай чкада кылди-къилди папкайрани махсус къватийра аваз стеллаж-рал хъзва. Анжас са кар ава - чав гвай 42 кв. метрдин майдан (къве къвал) дарисъял я. Эцгидай чка-яр авачирвиял идарайрой документар къабулиз жезвач.

■ Атъалияр газфын-газф къу-паташ гъихътин месэлайрай къвез-ва? Абур къуьллугъдилай раз-изжевин?

- Чи паташ яшайишдинни ихтиярриз талукъ месэлайрай аваз къвез-вайбурун къадар паря я. Кылди къачуртла, зегъметдин стажарни мажибар тайинарунин, эмени-мал паюнин, аялар хва-рушвилиз къабулунин, хизандин къурулушдин, хайи ва къейи йисарин, яшайишдин къвалер эцгидай йисар тайинарунин, сихилдин "тарар" тұрыл-рун патал мукъва-кылияр жағыр хъувунин месэлайрай. Чкадал алачар документарин копияр чна Республикаин ЦГА-дай тәлабна хизива. 2017-йисуз атай 108 тәлаба-буникай 89-даз чна рази жеривилин ва 19-даз, талукъ тир девлетлу документар хүншүрүнин килигъна, инкарвиллин жавабар гана.

■ Райондин архив гележег-дин несилар рази жедай хътиң де-режада къватнавай хънвани?

- Зи фикирдадл - вать. И жи-гъетдай чун бубайрин, тарихдин вилик гъеле буржлу я. Чаз парабуру пехилвадал хътиң зурба та-рих, культура аватлани, бажарагълу къилдин паря ксарикай делилар жағуриз хънвач. Сир туш хъи, 1938-йисал къведалди чи пар-а документар араб, латин чала-рал къизивай. Гъар жуъре себебриди абур пуч хъана. Чав агақай-бирауны къиль акъудиз четин я.

■ Чаз чида хъи, парабурун къвалера хуси архивар къватнавай жезва? Гъабурун къисмет гъихъ-тиндия?

- Им чна вирибуру фикир желбна къланзай важиблу месэла я. Текрибадай аквазвайвал, до-кументин иеси кечмиш хъайила, адан ирссасыбры куьльне чарап-Царапни шикилар (гүя багъри касрикел хъвезд, рикл тәр тахъун патал) гадарзава. Икк, яргъал йисаралди мукъуфдивди къватнавай ядигарар кважава. Им еке ягъ-алмишвал, инсанар гъавурдик та-хъун я. Абур чав вахканайта, къильдин ксарин махсус фондуна хъдай ва гележегда гъа хизанрин не-вейривай абуруй менфят къачуз жедай. Гъахътин архивар авай чка-яр малум хъайила, чкадал фена, чна иесирихъ галаз гъавурдик ку-тунин къвалах тухузва, до-кументар чи идарадиз хизва.

■ Райондин архивда милли тарихдиз, культурадиз, адетриз талукъ ва бажарагълу къилдин ксарикай итижлу материал ава? Ам ахтармишиз хънвани?

- Эхъ, чи архивда писателар, журналистар, социологар, этнографар, тарихчи алимдар патал гъеле ахтармиш тавунвай девлетлу материал ава. Ам ахтармишиз хънвач. Вахтун хъипи авунвай къульне чарап-Царап туб экъурун, артухлама, илимдин рекъелди ахтармиш - им важиблу ва гъа са вахтунда руг квай четин къвалах я. Хъсан тир, райондин архивда чаз до-кументар ахтармишдай са къильдин къвал ва илимдин рекъин пешекар хъанайтла. И кардихъ къетлен метлеб ава.

Газетдин мумкинвилерикай менфят къачуналди, жемятдихъ элкъвена, лугъуз къланзава: гележедин несилрив чи халкъдин къенин йикъан тарих агақтарун архивдин къуллугъдин сад-къве касдин месэла туш, и карда вири халкъдин къумек герек я. Бадейрин къульне сандухрин пиллерани шкафра, якъин, къульне до-кументарни шикилар ама. Пуч тахъан-маз, абуру вахтунда архивдиз вахце.

Мадни алава хъийин, инсандин уымъурда пис краирикай сад ада вичин ва тухумдин ери-бине, халкъдин тарих ва культура чиртакъун я лугъуда. Архив - им ала-тай вахтар, къенин юз ва гележег алақъаламишавай къетлен чка ва ақылтазавай несил ватанпересвилин руьъдаллаз тербияламишдай къуватар къачузвай зурба чешме я. Чи халкъдихъ дамахуниз лайхху тир девлетлу ва къадим тарих ава. Ам хүн гъар са касдин намусдин кар я.

ДЕРБЕНТДА "Лезги газетдин" мухбир яз, за чадин михъи нал шеърдин агъалийри карханайра, идараира, тъвчеви ва юкъан бизнесдин тешкилтратра хъвадай яд гъикл ишлемишаватла, и багъа тлебиев дөвлетдиз гъикл гъуьрметзаватла чирун патал нубатдин рейд-да иштиракнай. И сеферда чна шеърдин вини магълайра ва вичиз дербентвийри "Золотой треугольник" лугъузвай паюна ахтармишун къиль тухвана. А чайра асул гъисабдай гзаф мертебайринбур вать, хуси къвалер ава.

Рейддин вахтунда малум хъайивал, агъалийрин чехи паюни хъвадай яд къенялтудаказ ишлемишавай: къвалерин гъяятра авай цин кранар агалнавай, яд вара-зара ийизвачир. Сағърай къадирлу инсанар! Амма, гъикъан тажубдин кар ва эсиллагъ рази тежедай гъал ятлани, цин кранар ахъз туну, яд авахъз, канализациядин турбайриз рекъе твазвайбурулни дуьшуш хъана чун.

Горводоканалдин (карханадиз гъа икк лугъун) векилди милай-имвиледи "Къульне икк вучиз ийизва, хъвадай яд гъавайда къуз авадарзава?" лагъай суалдиз къвалин иеси тир са касди векъидаказ жаваб гана: "Къез вуч ава, авахърай ман, чилай къвевзай яд я ам!" Килиг садра алакъядин дережадиз, меденивилиз!..

Ахтармишунин вахтунда чна хъвадай яд къенялтудаказ, иеси-виледи ишлемиш тийизвай дуьшушшар генани са шумуд дуьздал акъудна, горводоканалдин работники низамлувал чуразвайбура тъкимарни авуна.

- Ятлани эсер жевзач, чна ийизвай жермейрини (абур са акъван чехибай туш) бегъем тъсырзавач, гъузлемишавай нетижаяр гузвач, шеърдин бязи агъалийри хъвадай яд къянат тавун давамарзава, - лагъана заз гъульнайлай, гъайф чугуналди, Горводоканалдин жавабдар пешекаррикай сада, и карханадин ветеран Халид Алиева.

Нариман КЪАРИБОВ

ЦИН МЕСЭЛА - ЧЕТИН МЕСЭЛА

Гаф атай чадал къейдна кланда хъи, винидихъ тъвар къунвай чехи микрорайонда ишлемишавайди шеърдиндиз Къайтагъ райондин мулкара авай чешмейрай магистральный турбайра аваз къвевзай хъун патал гзаф тъямул яд я. Вични - йисалай-суз тимил жезва, гъикл хъи, чилин дерин къатарай къвевзай цихъни, эвел хъиз, эхирни авайдя.

Гъа и Къайтагъдин цикай ихтилат са къадар давамарин. Маджалисдин тами гзаф йисара инлай вилик эгъульнавай ирид дерин къуйрин Дербент райондин са шумуд хуруун ва гъакни Дагъустандин Огни шеърдин мулкайри чурукунай магистральный турбайрай Дербент шеърдиндиз къвевзай цин чехи пай райондин са Огни шеърдин агъалийри, бязи тешкилатри чуьнухзава. Горводоканал карханада малум хъайивал, тимил-шимилил вать - Къайтагъдин цин 70-80 процент. Маса гафаралди, карханадиз пулдин чехи таъватрай акъваззавай цикай дербентвийрик агақзазвайди тахминан 20-30 процент я! Дербент райондин бязи хуруерин агъалийри цин магистралдик чинеба турбайяр кутунва ва хъвадай целди чин саларни кваз дигизава. Тахсиркари датлана чуьнухзавай яд Дербентдин карханадиз къизилдай акъваззава. И акъалттай къайдасувилел, къанунсувилен эхир эцгизун патал эхиримжи вахтара Дербентдин михъи ва чиркин ятларин майишатдин къиле авайбуру месэла гъатта суддин органрани кваз гъялун патал къетли серенжемар къабулзава.

Мад са татугайвал. Шеърдин гзаф мертебайрин къвалера яшамиш жевзай чехи пай агъалийри къаварал, подъездрин вилик, Горводоканалдин, патай ихтияр авачиз, цин бакар эцгизнава, гъатта - сад, къевд, пуд лагъай мертебайрани кваз. Махсус графикдин бинедаллаз шеърдин къвалериз яд гудай вахтунда насосрин къумекдадли а бакар цяй ацурзава, хъвадай яд алахъиз къчайриз, тротуаризни кваз авахъзава. И къайдасувал себеб яз, къвалерин вини мертебайра яшамиш жевзай агъалийрив яд агақзазвач, абурун патай наразивал арадал къвевзай.

Вирина хъиз, Дербент шеърдин машинар чуьхуьдай къильдин ксарин гъвччи карханаяр - чаянри ава. Анра машинар чуьхуун патал ишлемишавайди (гъа винидихъ тъвар къунвай Къайтагъдиндин кваз) хъвадай яд я. Анра ва шеърдин АЗС-рани яд михъи ийизвач, мазут ва ягъламишдай шеър квай чиркин ятларин канализациядин турбайриз ахъзайзава, шеърдин межлисрин къвалерани, ресторонрани гъа ихтиян гъял ава. Ягълау ва химикатар квай чиркин ятларин канализациядин турбайра вахтундилай фад къайдадай акъудзава.

Агъалияр, карханаяр, идарайр целди таъминарун патал шеърдин мулкунал эгъульнавай артезиандин дерин къуйрикайни менфят къачузва. Шеърдин чехи районара къуватлу насосрин са шумуд станция кардик ква.

Хъвадай яд къенянут, ам ишлемишавай гъалдин гъисаб тухун патал агъалийри, карханайри, тешкилатри цин махсус счетчикар эцгизнини еке метлеб ава. Амма, горводоканалдин вилик-къиль квайбурун гафаралди, яд ишлемишавай гзаф абонентри и кардикай къиль квакъудзава. Счетчикирин, цин гъисаб къадай приборар цин линийрал эцгизнини материальный жигъетдай гъа чиз авай хийирлуулни гъисаба къазвач.

Дербент шеърда агъалияр целди суткадин вири вахтунда ара датлана таъминарун ихтилатарни фадлай ава. Амма, шеърдин са бязи агъалийри, карханайри, тешкилатри яд къеняни тийизвайвийляй, ам бес тежевзайвийляй къадим шеърда гъелелиг цин месэла четинди яз ама. Акъаз-акъаз туристилини шеърдин

Мариатдин месэлайрай КъатI хъайи сес...

Мариф КЪАДИМОВ

Хуруун къерехдай физвай дерин кламал алай тагъунин къульне, мульгъ яваш-яващдиз чклизвай. Адан везифа екеди тир. Вучиз лагъитла хуруунвийрин никлер, векъин чаяр, багълар кламун а пата авай. Мулькъвелай гъэр юкъуз инсанар, машинар, пар алай балкнанар физ-хкvezvay. Гатфарихъ вири районрай мугъманар къатIздавай "Цукверин суварни" кламун а пата авай къацу тулара тухузвайди тир. Хуруун жемят патал лап еке къимет авай и мульгъ ремонт авун генек атанвай...

Гавадик стыл квай зулун къежей са юкъуз, мулькъвелай элячидайла, винел векъин таядиз ухшар пар алай балкнан цуьдъуына. Пар кламуз аватна, балкандин къвач хана.

И квалих себеб хъана, мульгъ хуруунин месала хуруунвиири мад собранидал эцигна. Эхирни, ремонтин квалихар къве гъафтедилай башламишунин къарап къабулна. Квалихарин къил къун инженер Шамилал тапшурмишна. "Инженер" тъвар инсанари ада булахрал, рекъера маца чкайра ремонтдин, эцигунрин гереквал хъайила, гъамиша сад лагъай жергейра хун себеб яз, ганвайди тир. И сефердани "инженерди" хуруун мульгъ тукъулър хуруунин проект са йисан вилик гъазурнавай. Къвалар къвана, къама яд гзаф хъайила, цин са пай мулькъун винел алакъиз физвай. "Мулькъун яш, гъич туштла, са виш яс я, - лагъана "инженери" - Алатнавай вахтариз килигайла, мульгъ хъсан гъалда ама! Аквар гъалда, чи чехи бубайрик хъсан устларар квай!" Авой мульгъ чуклурна, гъа алай чкадал цийи къилелай эхциг хъувун меслят хъанвай. Аниза артухан пулни герекзавачир, амни хуруун советди, вичин бюджетдай чара ийда лагъана, хиве къуна.

Жемятди, мулькъвелай и патаз алудна къланзай векъер-квалихана, а патани энгелиз тежевай са журедин квалихар хуруун. Исплендин юкъуз Шамил, вичин къумекчиян галаз, мульгъ чуклурни эгеччина. Мулькъун бедендай къванер са-сад акудиз, мад ишлемиш хуруун фикирда аваз, селигъадалди къилдин чкадал къватIз хъана.

Къве къат къванер алудайла, "инженердин" вил цалцам, вичел са вуч ятланы къхъенвай къуд пилен къванце акуна. Шамилан риклик секинсузвал акатна. Жибиндай яйлух акудна, къвансин винел алай ругмыхайла, ада къванцин винел араб члалат дамахлу хатларалди авунвай къхъинар акуна. Къумекчирекийрик къвалав касни гвачир. Ада къван, таниш тушир квалин пенжер гатадайла, яващдиз тупларалди гатана. Атай сесинай ада, дугъриданни, а пата "квали", яни буш чка авайди къватIана.

Шамила, шейтланар къвалав агат тавурай лагъана, вичиз аял вахтунда дидеди чирнавай дуња, къве гъиль хажна, къелна, Аллагъдивай вичин баҳт ачухарун тлалбна. Ахпа ада къван керкидин къумекданди мульяятдиз хажна. Спичкадин къватидилай еке къуд пилен тлеквендай ярхъипи рангунин къульне девирдин ири пул акутана. Шамила вичин къалабулухвал са жууре явшарна, пул къве тупла къуна, ада гъэр патхъай килигна.

"Ухшардай къизил я! - лагъана Шамила, бедендик хвеш акатна. - Яраб ам вуж ятла, ина и пул тунвай кас? И суалдиз жаваб, якъин я, къванцел алай къхъинар къелайтла, чир жеда", - вичи-вичиз жаваб гана ада.

И арада къилел адан къумекчияр къватI хъана, вакъиадиз къумекчирин гъарда са журедин къимет гана. Сада ам къизил туш, цурун пул ягъдана, мулькуда, сарарив клаша, ахтармишдайвал хъана; мад сада гила Шамил девлетлу хъана лагъана, пехилвала...

Араб къхъинар алай къван пара агъурди тушир. Шамила ам хана, мисклидин гъенел эцигна, къелиз жедай кас хъайтла лагъана. Жегъиприкай алахъайбур хъана, амма риклив къелиз хуруун са фекьидилай алакъана. Ам са шумудра гъаждал фенвай кас тир, ада араб члалин лап хъсандин чиз хъана. Нянин капI авурдалай къулухъ ада мисклинида авай къасарин вилик къванцел алай къхъинар къелиз: "И мульгъ зи такъатрихъ, Аллагъдин разгъметдик квай зи буба Гъажи Къасуман хайрат яз, эцигнавайди я. И къванцин къанник квай къизилдин пул мульгъ тукъулър хуруур касдин гъакъи я. Абдуллагъ, Аллагъдин бенде".

Фекьиди и къхъин къелайдалай къулухъ давам хурууна: "И сес виш ясарин къатарай акутана къвезвай чи ата-бубайриди я! Чаз абуру Аллагъдин рехъ дуъз къиле твах луѓуза ва и жигъетдай чешнени къалурзана. Шамил, и къизилдин пул ви къисметдиз акутана, ваз кутугни авунва. Вун халкъдин квалихарик гъамиша къил кутазвай кас я. Вуна булахдин яд артухарун патал авур квалихар, хъультуъ булахар та-къайла, чуѓур зегъметар, хуруун рекъер къайдада хун патал ийизвай къван крар - вири чаз ашкара я. Заз чидайвал, и за лагъай гафарал чи жемятдик рази тежер кас квач". Фекьидин эхиримжи гафарилай къулухъ мисклинида авай инсанрин арада разивилин лепе фена.

Пакад юкъуз хурууз "инженер" Шамилаз, мульгъ чуклурдайла, къизилдин пул гъатна лагъай хабар кълан. "А къизилдин къимет са шумуд миллион доллар хун мумкин я", - лагъана са жегъилди гъа вич хътин жегъилприн арада. "Ваъ, я кас, а къизилдин пулдин агъурвал 10 граммдилай гзаф туш, адахъ ахътин еке къимет гудай ахмакъар авайди туш", - лагъана мулькуда. "Ваз нумизмат вуч кас ятла чизвайди яни? Нумизматри къульне пулдин къимет ада квай къизилдин гузвайди туш, а пул гъи яисуз ва гъи чкада акутнавайди ятла, гъада килигна гузвайди я!" - жаваб гана сад лагъай жегъилди...

Шамила вичин къумекчирин галаз квалихар давамарзай, риклив зегъмет чуѓувазвай. Амма фикирдай наќа мисклинида фекьиди лагъай гафар акутнавачир: "Виш ясарин къатарай агакъай чи ата-бубайри сес! Чаз къалурай чешне!" Шамил хиялри тухвана: "Бес а пул за къачурла, чи къвезвай несилирив чи бубайрин сес ни агакъарда, чешне ни къалурда? Мульгъ я фад, я геж мад къульне жедайди я, ремонт авунни герек къведа. Бес за пул квачуна, и гъузел сес атлун дуъз къвезвани?"

И хиялри Шамил пул цийи мулькудук кухтунин фикирдал гъана. Ада и квалихар къилизи акъудна.

Вичин къумекчирин тақвадайвал, пулни, араб члалан къхъинар алай къвани мулькудук кутун хурууна... Гуѓуунлай къизилдин пулдикай хабар къадай къасиз, вичи ам заргардив вугана, вичин хтулдиз иер сиргъяр тукъулър тунва, чехи хъана, гъульвуз гудайла, бубадин патай ядигар яз вугуда луѓуудай...

Мульгъ "инженер" Шамилани адан къумекчирин лап мягъкемдиз тукъулър хурууна. Гъар сеферда, мульгъ риклев атайла, Шамила, вич тарихдин дерин къатарай къвезвай чехи къисметдин инсан тирди гъисссавай. Экъунахъ, мулькъвелай элячина квалихал фейила, адан бедендиз ахътин шадвални къуват къведай хъи, яргы юкъуз, гъикван квалихалтлани, галатун вуч ятла чир жедачир...

Гатун са йикъан экъунахъ Шамил вичин къуншидихъ галаз векъ ягъиз физвай. Мулькъвелай элячидайла, ада мулькудук члар са чкадилай ханвайди къатлана. Адан риклик къалурхул акутана, вучиз лагъайтла къизилдин пул ада ханвай члар галай патай, агъадай хъиз цлак кутунвай. Пул кутунвай чкадай еке тлеквен акуднавай. Эхирни адан вилери мулькудук винел чуклурнавай, араб члалан къенвай къванин къасарин къатлана... Шамилаз пис хъана. Адай, мез къуна, са гафни луѓууз жезмачир. Къуншиди Шамилаз къилел мусибатдин квалихар атайди къатлана. Ада гъарай - эвер акудъ, тадиз хуруун машинрикай сад къуна, Шамил райондин больницацадиз агакъарна. Инайни ам, вертолет къуна, Республикан къилин больницацадив агакъарна. Шамил са ваца неврологидин отделенида къатлана...

Заз а зурба инсандинхъ галаз мулькудай таниш жез къланзай. Вахт акуна, жуумядин юкъуз адан хурууз фена. Амма, гъайиф, зун ахгакъач. Адан хуруунвиири лагъайвал, Шамил са пуд гъафтедин виллик разгъметдиз фена... Шамилан сурал алад шикилдай и дуњиадиз пелел са тимил къван рех янавай члар акутнавай, ачу хин алай итим килигнавай. Ачу хин, ачу инсан, ачу хумур...

Суарилай хкведай рекъе за адан хуруунвидивай ачунуухайбуруз къизилдин пул цийи мулькудук кутунвайди гъикчи чир хъана.

"Исятда чуруу рекъе авай жегъил гадаяр пайдай хъана, абуру чилин кълан къве метрдин деринда авуа металлдин шейэрни лап реѓатдиз къалурдай алатор гъизва. А алатор газа къульне квалихар, члай хуруера къекъвезва. Са чи хуруун а пата авай дереда чкадай къульне къльд хуру ава... Ухшардай ихътин "къеѓъалар" мулькудара чинин бубайрин суарани къекъвела..." - жаваб гана заз хуруунвиди.

"Чи ата-бубайри виш-агъзур ясарин къеѓъалар несилидилай-несилдадил агакъарнавай руѓудин, культурадин девлеттар риклев атадун, ягъсуздакъ маса гун - им риклиз се-кинал гун тийидай квалихар тушни бес! Чи вафалу хва Шамилни, вичиз Аллагъди разгъметрай, гъа ихътин крар себеб яз, чи арадай акутана", - жумя йикъан купулнал мисклинида фекьиди лагъай и гафар зи къилий гилани акутнавач...

Султанагъа халадин афаар

Стыл Сулейман Курхуурел вичин хванахва Гъажиев Фейзуллагъан квализ атуникаи

Райсудин НАБИЕВ

Сулейман мулькудай чидайбурун риклев хуунрай малум жезвайл, ам паласайриз арабада аваз физ-хкведай. Арабадин квалихар ада хъсандин чидай. Гъа са вахтунда шаирдиз улакъда аваз финлай яхдиз къекъуун хуш тир. Ада вичи луѓудайвал, яхдиз къекъуунни беденни къезиларда, квалихарин дамарривин квалихалз тада. Квалихар къекъведайла, къуд патаз тамашиз, тлебиатдал гъеѓранвал ийиз жеда. Гъа ихътин себебралди Стыл Сулейманан риклев рехъ яхдиз атунал алад.

Сулейман чирхиррал, мулькудай чидай, масадан гъал-агъвалдикай хабар къадай кас тир.

Курхууренви Гъажиев Фейзуллагъан, Сулейманан хванахва ни яз, абурун арада са журеда мулькувавални авай. Фейзуллагъан лагъайтла, чирвилер авай, араб члалан къиз, келиз, таржумаяр ийиз жезвай кас тир. И чирвилер ада вичин хва Мегъамедазни ганай. Ада вирода Медах луѓудайвал. Гъа вахтунда тарсар гузай жегъил муаллим яз, ада девирди къадагъа авунвай арабдал кел-хквиникай са ихтилатни ийидачир.

Мегъамед 1934-йисуз Кефтерпант Кавказдин республикайрин мектебирин муаллимрин 1-съезддиз делегатиле хъянатайдакай шаир Сулейманаз хабар хъанай, и кар фикирда аваз, Фейзуллагъан квалихар квалихалз чил чуѓун хурай лагъана, ам Курхуурел фидайвал хъана. Ада з чавуз машин авай, амма гъализ чидачир. Машин Къасумхуурел тир Рамазанов Абдулнетифа идара ийизвай. Чара ксар инжилу ийиз таќлан Сулейман, инлай Курхуурел квалихар вуч рехъ ава лагъана, Агъа Кранрин хвал къуна, яхдиз рекъе гъатнай. Фейзуллагъан квалихар гъакъайла, са тимил ял ақадардайдал къулухъ ам, таҳтайрикай тукъулърнавай занлан чехи варчин хел ачухна, гъаятдиз гъахъна. Капушар хтүнна, гуарин сифте квалихар кълан эцигна, асадалди ада раклар гатана.

Гуарин къилел Фейзуллагъан экъечина.

- Ша кван, ша кван! Вун атуй, рагъ атуй, - лагъана, вичин шадвал къалурна ада.

Хваш-беш хъяналай гуѓуунин, Сулеймана лагъана:

- Яда, Фейзуллагъан, зун эверайди хъиз акутнавай! Вични и берекатлу береда, таза хъчарикай дадлу афаар ийизвай чавуз! - адан вилер къулупал алад афарра акуна. Султанагъади абуру къулал вегъез гъазурвал ийизвай.

- Я, къари, тади гъалда суфра ачуха! - лагъана, Фейзуллагъан мулькудихъ галаз сүгъбетариз ацукана.

Афарри чеб яргъалди гуѓлемешиз тунач. Фирчиндаллаз суфрадал атай абуру акудъ-такваз күтъягъ жезвай.

- Фадлай за ихътин афаррин дад акунвачир. Квелай зун гзаф рази хъана. Къаридиз хъчариз фидай мажаларни жезвач, квалихар квалихар газа я, квез суваб хъана, - вичин разивал къалурна Сулеймана.

- Ажеб хъана вунни гатфарин и береда чи афаррик акутна, - давамарна Фейзуллагъан.

И гафарин кумаз квализ Медахин хтана. Сулейманаз хваш-беш авурдалай гуѓууниз ада чеб физвай яргъал рекъерикай ихтилат - сүгъбетин авуна.

- Чай хъвайидалай гуѓууниз гила къарагъдай вахт хъанва, - лагъана, Сулейман квалихар иесидин ихтиядалди рекъе гъат хурууна. Югъни хурушум жезвай.

- Чна вун мадни гуѓлемешизда, Сулейман, - лагъана Фейзуллагъан, ада вичин эрчи гъил юзурна.

Камалдин хазинадай

Гъазурайди - Ишреф ЖАВАТОВ

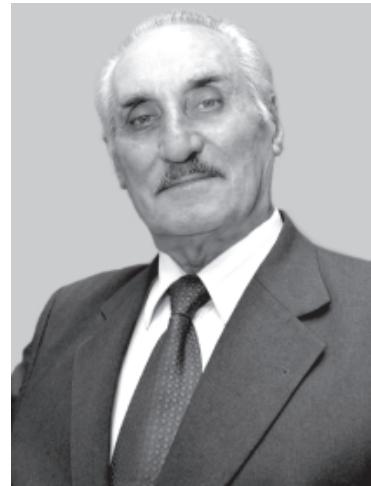
- ✓ Гъахъ патал гардан кълр мийир, утквемдиз акуваз.
- ✓ Са кал къванди ятланы, жууван чил багъя я.
- ✓ Кичевили руѓъ разгъмандай авудда.
- ✓ Аманевияр аяв инсан кесиб жедач.
- ✓ Талархъандин чиниз регъзъул жедач.
- ✓ Инсандин къилел бала гъидайди мез я.
- ✓ Ширин меци түннин инсан юмшагъарда.
- ✓ Намус михъ инсандал

Шихабдуллагъ Закеръяеван - 80 йис

Азиз МИРЗЕБЕГОВ,
филологиян илимрин
кандидат

Урусрин чехи критик В.Г.Белинский актервиллин пешекарий хъенай: "Ада, субъъурчиди хъиз, гълерин гъерекетралди, вилерин ишарайралди, сесиналди тамаша чияр гъам шехъуниз, гъамни хъурунин мажбурова, инсанрин риклира къени гъиссер, мефтилериани маналу фикирар твада, халкъдиз мергъяметлувал клан хъуниз ва инсафузвал тақлан хъуниз эвер гуда..."

Ахтын пешекарий сад Дағыустандин халкъдин артист Шихабдуллагъ Къазанбекович ЗАКЕРЪЯЕВ я. Ам 1938-йисан апрелдиз Къасумхурун (гила Сулейман-Стальский) райондин Стап-Къазмайрин хъуре муаллимдин хизандада дидедиз хъана. 1957-йисуз юкъван мектеб ақылтарна, Ш.Закеръяев Советтин Армиян жергейриз

"Зи гатфарин чубарукда" - композитор Нияметан, Уйгъунан "Къянлуда" - Гъайб Сатибалдиеван, А.Паянан "Париждай тир адахлида" - Санасаран, Р.Фатуеван "Дагъвийра" - Нажмудин Гоцинскийдин, У.Гажибекован "Мешеди Ибадда" - Гъсанкъули-бекдин, Т.Миннуплинан "Минаяр кутунвай чиле" - Тагано-

Р.Гъамзатован "Дагъви дишегълида" - Исадин, Н.Думбадзедин "Лацу пайдахра" Тигран Гулоянан, А.Исмаилован "Зияратда" - Пиргъасанан, С.Прокофьевадинни Г. Сапгиран "Чекмеяр алай кац" тамашада - Па-чагъдин, Г.Ильясован "Мульгуьбатдин целхемра" Селимханан, А.Къурбанован "Малла Насреддин" - Султанан, А.Айларован "Контрактадали тир паб" тамашада - Темир Монтагодин, А.Атаеван "Агъ, и варз алай ийфера" - Атадин, Х.Тагъираннан Къ.Межидован "Ашукъ Саид" тамашада - Аллагъакъулидин, А.Исмаилован "Пуд югъ" тамашада Рамалданан, З.Селимгеревадин "Марфадин стапла" Алидин ва масабур. Иллаки "Пуд югъ" тамашада Ш.Закеръяева тамамарай Рамалданан къамат гзаф таъсирулди хъана. Адалай вичин игитдин руғъдин алем, къенивал, дугъривал, дузвал къалпурис алакъна.

Ш.Закеръяеван къалахдин юлдаш, Дағыустандин халкъдин артист Эдуард Багъишева къейдзава: "Ши-

Сегънеда жанлу къаматар

фена. Аскервилля хтай жегъил Азербайжандин М.-А.Алиеван тважрунхъ галай театрдин институтдин актервиллин факультетдиз гъахъна. 1964-йисуз, вуз ақылтарна, Дағыустандиз хтай жегъилди Лезги театрда къалахиз гаттунна.

Театрда къалахиз эгечай сифте ийкварилай Ш.Закеръяева вич бажарагътул артист тирди субутна. Институтда къачур чирвилери ва гъакнитъебатди ганвай актервиллин бажарагъти ада сад-садан гъульяллаз тъбии ва жанлу къаматар арадал гъидай мумкинвал гана. Ада гъам алай девирдин, гъамни классический драматургиян пъесайрин бинедаллаз эцигнавай тамашайра жуъреба-жуъре ролар тамамарна. Мисал яз, чавай А.Корнейчукан "Платон Кречетда" - Платонан, Ж.Жаббарлыдин "Алмасда" - Афтилан, "Айдында" инженер Сурхайбеган, Ф.Шиллеран "Къачаъра" - Германан, З.Эфендиеванни Б.Айдаеван "Стап Сулейман" тамашада - Эффенди Капиеван, А.Цагарелидин "Ханумада" - князь Пантиашвилидин, З.Фатгулинан

ван, А.Ширванзадедин "Намусда" Мартиросан роль ва ңудралди ихътиин маса ролар къалпурис жеда. Ролдилай ролдади адан сегънедин устадвални, магъирвиллин дөржани хаж хъана. Актерди яратмишай вири къаматриз төбиивал, жанлувал хас я.

Гүльгъунин ийсарани Ш.Закеръяева сегънеда сад-садалай виневай къаматар арадал гъана. Актерди, Чехивилиз-гъвечишилиз килигътавуна, вичел тапшурмийш гъарса роль гзаф магъирвилди тамамарна. Гъам трагедийра, гъам драмайра ва гъамни къемедийра ада арадал гъай образар къетенбур хъана.

Шихабдуллагъ Къазанбековича вичи тамамарзай гъарса рольнин руғъдин алем ахтармиззана, вичин игитдин къаматдиз хас къетенвал вилен ақылдузана ва чехи илгъамдалди сегънедиз экъечизана.

Эхиримжи ийсара Ш.Закеръяева вичин репертуар цийи ролралди дөвлеттул авуна: Европидан "Медея" - Халудин, А.С.Пушкинан "Къванцин мугъманда" - Монахдин,

хабдуллагъ Закеръяеван гыролдиз килигъайтлани, квэз ам вичин игитдин къаматдай къереҳдиз экъечинавай са легъзени аквадач. Ада вич образда аваз гъиссда, вучиз лагъайтла, ада маса жуъреда вич сегънедиз экъечун фикирдиз гъизвач".

Ш.Закеръяева гъамиша театрдин ва коллективдин къайгъайрикайни фикирзана. 1976-йисалай ам Дағыустан Республикаидин театрдин къуллугъчийрин Союздин патшади Лезги театрда тамам ихтиярар ганвай векил я, ада Дербент шеърдин профсоюзрин къалахдани активвилди иштиракзана.

Ш.Закеръяеван зегъмет са шумуд сеферда Дағыустан Республикаидин къуллугъчийрин министерство-дин патай премиизни гъурметдин грамотайриз лайиху хъана. Ам "Дағыустандин лайиху артист-виллин" (1997-йис), "Дағыустандин халкъдин артист-виллин" (2015-йис) виниз тир тъварарин сагыб я.

Шихабдуллагъ Закеръяеван са юбилей мубаракзана. Къуй адажъ сагъламвал, мадни агалкъунар хъурай.

Цийи тамаша

Къагъриман ИБРАГЫМОВ

Стап Сулейманан тъварунихъ галай Лезгийрин госмуздрамтеатрдин коллективи "Сефил жемир, Мадина" тъвар алай цийи тамаша къалурна. Ам аллатай асиридин 80-йисара лезги театрдин сегънеда эцигнайва саки 10 йисуз репертуардик квай. Тамаша алай девирдиз кутугайди, ана къиле физвай вакъияр чи ийкъаринбуруз ухшар хъуниз килигна, къилин режиссер Мирзебег МИРЗЕБЕГОВА адал чан хана, цийи къайдада сегънеламишна.

Татарин драматург Туфан Миннуплинан къиенвай и пъеса ахлакъдин хъсанвиллин, гъиль къачунин, мульгу-ббатдин, жуван тахсир хиве къунин гъиссерал бинела-миш хъанва. Тамашадин къилин метлеб гъиль къачун я. И виклергъвал гъар садалай ахлакъда. Амма къилин игит Мадина Сафинади (Дағыустандин халкъдин артист Фаризат Зейналова), алай девирдин жегъиль дишегълиди, чарадан дерт риквия къадай, къанивал хувь алакъдай касди, гъар жуъредин къилихрин инсанривай, сада-са-татхиррилай гъиль къачуна, алем жуъреба-жуъре татугайвилерик хувь жедайди субутзана.

Мадина пединститутдин студентка тир. Амма буба къейдадал къулухъ ам, къелун ақвазарна, начагъ диде Разиядихъ (артистка Н.Агасиева) гелкъун патал хърурз хъуниз мажбуру жезва. Мадинадихъ чехи къие стхаватлани, хизандин вири къайгъуяр рушан хиве гъатза-

ва. Ада, югъ-ийф талъана, парталар цвазва. Къайгъдарвал ийизватлани, датлана гелкъевзватлани, дидеди, вич текдиз тазва лугъуз, рушаз түнбүтгъарни ийизва. Мадинадилай неинки дидедин түнбүтгърилай, гъакнин дуст руш Хамидадин хайнвилелайни пехилвилелай, са себебни авачиз, къал ақылдузана ва лазим түшир краа къиль тазвай къунчи Аниядилай (артистка Э.Къараҳанова), чехи стхя Исақъян (РД-дин лайиху артист С.Думаев) мискывилелай, къани итим Мирзенуран вафасуз-вилелай гъиль къачуз алакъзана. Мадинадин авай са велед-руш Талияни (артистка А.Керимова) бедбахтилини дүшүшүшдикэн къильиз. И кар себеб яз, тамашадин къилин игит бүркъуль жезва. Тулькульвилериз, умъурдин бедвилериз килигътавуна, Мадинадихъ мергъяматлувал, такабурвал амукъзана. Ада инсанриз анжак хъсанвални къанивал гузва, абурун чуура къилихрилай гъиль къачузва, вилерилай накъвадин стапни вегъезвач, вичин къиль агъуззана. Мадни, адалай чешне къачуна, гзаф инсанри чипин къилихарни хъсанвиллихъ дегишаэрзана, са тахсирни квачиз хатур хана лугъуз, Мадинадивай балышламишун талабазана. Эхирини Мадина шеързана.

Вучиз? Шадвилля? - Эх! Икъван четинвилерин вилик къиль агъуз тавуна, Инсан яз амукъайвиял, тек тахъайвиял, умъур давам жезвайвиял.

Ф.Зейналовади, и къаматни тамамдаказ ачуухналди, вич бажарагътул артистка тирди мад сеферда субутна. Сегънеда ада дидедин къамат тамашачидиз таъсиридай тегъерда, чехи устадвилелди яратмишна. Тамашачири театрдин коллективдиз сагърай ла-гъана, къавчел ақвазана, гурлу капар яна.

Милли искусство

Сувар багъишна

Раида РЕВШАН

Баку шегъердин Жегъил тамашачийрин театрда шаир Билал Адилов чалариз композитор Къагъриман Ибрағимова теснифнавай цийи манийрин чехи концерт къиле фена. И кардик "Самур" маканди, "Алам" журналди чинп пайни кутуна.

Гена хъсан хъана хъи, яратмишзаявай къве кас - **Билал АДИЛОВ** ва **Къагъриман ИБРАГЫМОВ** - къисметди сад-садал душушшарна. Абур хайи халкъдихъ, адан медениятдихъ рикл кузвай ксар я. Гавиляй абурун санал къалахунин нетижани пара метлеблуди, тарифлуди хъана. Концертда ацуяна яб гудайла, къатана: чи манидарвиллин сенятдиз чехи мумкинвилер ава къван! Кланзавайди абуру винел ақыдун, меденият вилик тухун патал къулай шартлар тешкилун я.

Чаз къве авторни чида. Тъвар-ван авай композитор Къагъриман Ибрағимова "КИМ" ансамбл арадал гъана, ада 20 йисуз рельбервал гана. Адан виш мани Дағыустандин телерадиодин къизилдин фондуна хъзыва. Эхиримжи къяд 20 йисуз Къагъримана вичи теснифнавай манийрикай ибарат 26 концерт халкъдив ага-къарна. Педагогвиллин къалахдал хъфенватлани, ада яратмишнин кар ақвазарнавач. Имни чаз Бакуда къиле фейи концертди успатна.

Къ.Ибрағимов, Б.Адилов манидарринг юкъва

Шаир Билал Адилов Къцар райондин Ступурин хъроян я. Агъзурдалай виниз жуъреба-жуъре тематикадин макъалайрин ва очеркрин автор тир ада эхиримжи вахтара шириарни къизва. Билал Адилов "43" тъвар алай ктаб 2015-йисуз Россиядин писателрин Союздин къараардади дипломдиз лайиху хъана. Шириар къецепатан чаларизни таржума авунва, альманаҳра ва ктабра чапнава. 2015-йисуз Болгарияда "Кланивилин есирда", 2017-йисузни Бакуда "Капавай гъетер" ктабар чапдай ақытна. Ам Лермонтов тъварунихъ галай премиядин лауреатни я.

Малум хъайвал, къве авторди зур йисуз къван яратмишнин проектдин винел къалахна ва 40-дав агақына цийи манияр арадал гъана.

Бакуда гай концертда абурухъ сад лагъай сеферда тамашачирини яб акална. Залда авайбур гъейран хъана амуънина. Ихътин вини дөрежадин манияр! Рикл кужумдайбур! Тамашачири калари, манидарринг гузвай цүквери, антрактдин вахтунда ва гъульгъунлай чахъ галаз авур рахунри, Интернетдин чиниз ақъттай баяни манияр вирида хушдиз къабулайдакай лугъузвяз. Концерт лап шад, хуш гъалара, зал сиве-сивди ацанва къиле фена. Аферин ва баркалла чи композитордизни шириариз!

Бакудин саки вири лезги интеллигенция залда авай. Абуру къейд авурувал, ихътин концерт эхиримжи 25 йисуз Бакуда хънанч. Гъар са мани залди гурпу капаралди къабулзайв. Акурвал, сейли композитордилай Билал Адилов ширирн лиризм, къетенвал, образар нотайралди агақъариз алакъна.

Концертда Дағыустандин халкъдин артистар - Роза Магъсумовади, Фаризат Зейналовади, лайиху артистар - Руслан Пирвердиев, Бесханум Гульмегъамедовади, Седакъет Саидовади ва Магъира Шириновади, Бахтияр Саидова, Рафаэл Къачабегова, жегъиль манидарар тир Мая Алимутаевади ва Ислам Велиханова чипин устадвал ашкара хъувуна. Тъвар-ван авай музыкант Расим Бакарова рельбервал гузвай "Кард" ансамблди тамамарай мақвамар ва Завер Нежекован "Жигитар" ансамблди авур къульдер вирида хушвилелди къабулна.

Программадик ақатнавай вири манияр килигъазайбурун ке-фийрихъ, руғъдихъ галаз къадайбур тир. Б.Гульмегъамедовади тамамарай "Диде чан" маниди парабурун вилерал нақъвар, Р.Магъсумовади "Дамах ая" ва М.Алимутаевади "Күн сагърай!" манийри залда авайбурун ватанпересвилин гъиссерал звал гъана. С.Саидовади "Дидедин чап", Ф.Зейналовади "Хатур хамир дидедин", "Эвера" манийри, Р.Пирвердиевахъ галаз лагъай "Кланиди" дүэтди залдиз таъсирна. Къагъримана ва Седакъета тамамарай "Лагъ са Перизада..." композициядин иервили вири гъейранарна. Күррелди, З сяддилай виниз давам хъайи концертда вах гъиль ақътнатла, садани къатана.

Мярекат тухузвай Руслан Шейдаева ва Кемале Сафаровади эхирдай шаир Билал Адиловазни композитор Къагъриман Ибрағимоваз сегънедал эверна. Залди "Ша, ақъттин Селибурдал" аваздин сесерик, къавчел къарагъяна, капар ягъиз, сагърай лагъана. Им халис сувар тир... Музыкадин поэзиядин сувар...

Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

И мукъвара малум хъайивал, РФ-дин образованинни илимдин министерстводи ФГОС-да дегишвилер твазва. Къурулущдин кыл Ольга Васильевадин ва Рособрнадзордин кыл Сергей Кравцован рөгъбервилек кваз 21-мартиз министерстводин Советдин заседанидал цийивилерни дегишвилер ве-ревирдна.

ФГОС-да цийивилер тунин себебрикай лагъайтла, абур Россиядя образованин хиле сад тир рехъ арадал гъунуз талукъ яз Россиядин Президент В.Путин гайтапшуруга тамамарун я. Кыле тухузвой къвалах образованин пуд месэлэдий талукъ я: къайдаяр, ктабар ва ктабар ахтармишун. Ибур асул гъисабдай вири сад-садах галаз алакъалу месэлэяр я. Къейднайивал, ФГОС-дин цийи редакцияд 300-далай гзаф пешекарри къвалхнава. Абурун жергеда РАН-дин, Россиядин образованин академиядин, Москвадин гъукуматдин педагогикадин университетдин векиларин ава.

Къульне мектебар ва щий истемишунар

Ша чун асул месэлайрай акъвазин. Гъихтингбур я мектебра авай шартлар? А шартлар аямдин истишишнриз, гъа жергедай яз, ФГОС-дизни, жаваб гувзани? Гзаф мектебрин материалринни техникадин базадин гъалар зайдиф я. Дар, гъвечи классар гъатта тадаракралди таъминариз жедай мумкинвал авайбүрни туш. Суалар гзаф ава.

Дагъустанда муаллимар бес тахъунин месэлани алай вахтунда хцибурукай сад я. И месэладий, СМИ-рай малум хъайивал, РД-дин Къилин везифаляр вахтуналди тамамарзавай В.Васильева журналистих галаз гурушиши хъай вахтунда ихтилат кудна. “Чаз санлай 2 азъурдалай гзаф муаллимар, гъа жергедай яз, инглис чалан 200 муаллим бес жезвач”, - къейдна ада. И делилри республикадин образование патал къурхулувал арадал гъизва. Мукъвал гележегда рази жедай гъалдин нетижаяр вилив хүн патал и рекъе къети сенжемар къабулун чарасуз я.

Дарвилых генгвальни гала лугъудайвал, белки, мукъвал вахтара Дагъустандин къиблепатан гъалдай фенвай мектебизни са югъ аван. Ихтиин фикирдад атуунин себеб и ийкъара чав агакъай хъсан хабар я. Малумарнайивал, республикадин гъукумдихъ ийисан эхирдалди дагъулух районрин 100 мектеб цийи хъийидай фикир ава. Владимир Васильева къейд авурвал, и маъсад къилиз акуудун патал 200 миллион манат чара авунва. Адан гафаралди, республикада санлай 300 мектеб къван цийи хъувунин чарасузвал авайбүрүк акатзава.

Гъакъикъатдани, девирдин истишишнриг текъигитла, са бязибур квачиз, чибур мектебрин ваъ, демекрин драматар я. Пешекаррин къитвални хъайила, гележегда образованин идара я лагъай гъакълан са твэр аламукунилай гъейри, мад гъихтинг нетижаяр вилив хүн лазим я? Мисал яз, Къалажухрин мектебда къелзайбүр химиядин тарсунайкай магърум хъанва, инглис чални чирдай кас ава.

ЕГЭ вахкунин къайдаярни, акъзвайвал, ийсалай-суз мягъкем жезва. Гекъигун патал са мисалдал акъвазин. Месела, са я маса пешедин рекъяй муаллимарни кыт, девирдихъ галаз къан тийизвай “демекда” 11 ийисуз къелнавай аялрини, вири журемдин шартлар, пешекар муаллимарни авай мектебда къелнавай аялри сад хъиз имтигъян вахкан къланзава. Сад лагъайбүрүкай хейлинбур аттестат ава-чиз амукунин себебрикай сад гъа и мисалдай аш-кара жезва.

И мукъвара РД-дин образованинни илимдин министр Уммупазиль Омаровади Мегъарамдхурьун районах тухвай совещанидал къейдна: “Республикадин Къилин образованин месэлайриз, кылди къачуртла, ЕГЭ-диз къетен дикъет гузва. Чи маъсад имтигъянар гъахъулдаказ къиле тухун я”.

Мадни, и ийисуз имтигъянар тухдай пункттар (ППЭ) басмадин цийи технологиядадли тадаракламишнава. Цийи технологиядилай гъейри, Рособрнадзордин техникадин ва тешкилувилин истишишнриг къурвал, имтигъянар тухдай пункттара видеогъузчилвал са мобильный алакъаяр къевдай тадаракар тайинарнава. Ибур, са шакни алакъиз, санлай Россиядя имтигъянар гъахъулдаказ тухун патал тешкилзавай умуми серенжемар я. Амма, гъакъикъатда авай гъалариз фикир гайтила, чи мектебри маса журедин серенжемар къабулун вилив хъузва.

Къилин къайгъу - дузы тербия гун...

Шагъбала ШАГЬБАЛАЕВ

Докъузпара района кардик квай къенепатан къарин отделдин ветеранрин Советдин председатель ОСМАНОВ Осман Велиметович күсни дамах гвачир инсан я. Ада чи общество, гележегдин несил патал хийирлу, менфятул къуллуг хъяна. Адан умъмур анжах баркаллу, чешне къячудай делилрив ацанва. Къилин образование къаучур жегъилди, лейтенантдин чинда аваз хтанана. Ахъзгърин РОВД-да яшар тамам та-хъянвай аялрин крарай инспекторвиле, ахла старший инспекторвиле, паспортрин столдин начальниковиле, ИРИТ-дай къве райондин инспекторвиле ва 1993-ийисалай Докъузпара райондин ОВД-да старший участковый инспекторвиле, оперативный дежурный яз, РОВД-дин начальникдин къумекчили къуллугъар тамамарна. Минициядин майордин дежрода аваз, 2000-ийисуз Осман Велиметович отставкадиз экъечина. Ятланни секинсуз рикл авай пешекар къулай яшиши къиле тухуз экъечина.

Ада 2000-ийисалай къенин йикъалди райондин образованин управленида пешекар-методист яз ва 2007-ийисалай къенепатан къарин органрин ветеранрин Советдин председательвиле къуллугъун давамарзава. Районда кардик квай къенепатан къарин отделдин ветеранрин Советдин 32 как учетда ава. Абури виликдай къенепатан къарин органрин къуллущда къвалах авур, от-

ставкадиз экъечинавай къуллугъчир я. Абури гъар 17-апрелдиз - къайдакъанун хузвай тешкилтрин ветеранрин Югъ - сувар къаршиламишзава. 2015-ийисуз, Чехи Гъалибишин 70 ийис тамам хъунхъ галаз алакъалу яз, райондин ОВД-дин ветеранрин Советдин тухвай къвалах республикада къвед лагъай чкадал хъана. Докъузпара райондин ОВД-дин ветеранрин Советдин председатель О.Османов къуллугъдин и лайхлувилер пишкеш яз планшет гуналди къейднай. Гъа са вахтунда азаз Россиядин къенепатан къарин ва къенепатан къушунрин ветеранрин Советдин председатель, генерал-полковник В.Д.Шилован къул алай Гъурметдин грамотани хтанай. 2017-ийисан 2-но-

ябрдиз Осман Османован зегъметдин ва къуллугъдин лайхлувилер Вири-рессиядин ветеранрин тешкилтрин Советди “Гъурметдин лишан” медалдадил къейдна. 31 ийисан вахтунда къенепатан къарин органрин къуллущда къуллугъ авур полициядин ветеранди акъалтзавай несилдиз дузы тербия гүннин рекъени намуслувиледи къалахзава. Пешекар методистдин гүзчичилик ИМЦ-дин, райондин мектебра къиле тухузай хайи чаларин, ОБЖ-дин, физвоспитанидин, технологиядин, ИЗО-дин, музыкадин, цаяр къункай хуънин, СанПин-дин терефар ва къалахдин тешкиллувилер ква. Акъалтзавай несил ватанпересвилин руьгъдаллас тербияламишунин карда агал-кунар хъун чи мурад я.

Къуй мурадтив агакърай!

Темирхан ТЕМИРХАНОВ, зегъметдин ветеран

За “Лезги газетдин” 2018-ийисан 3-6-нумра “Лезги-урус гафаргандикай бязи фикирар” кыл гана чапнавай филологиядин илимрин кандидат, ДГУ-дин доцент Нариман АБДУЛ-МУТАЛИБОВАН макъала еке гъевесдивиди къепна.

Газетдин алай ийисан 9-нумрада “Гафаргандикай” мад сеферда” рубрикадик кваз, “Чалан девлёт квадар тийин...” кыл гана, винидихъ рахай ктабдин автор, чна гъурметзлавай зари Гъаким КЪУРБАНАН макъалани чапнавай. Ана ихтиин царапар авай: “...сифте яз 27500 гаф авай, абур урус чалаз элкъурнавай “Гафарган” акъатайла (ихтиин “Гафарган” Дагъустандин мад са халъдихъни Ѣеле ава), гзаф инсанзир рикъивай шад хъана”.

Зун ихтиин фикирдад атана: мумкин я, ахътин “Гафарган” неинки са Дагъустандин, гъакъ дуныядал са миллетдихъни аваиз хъун. Вучиз лагъайтла, чахъ, лезгийрихъ, гъар хуъре вичин нугъат ава, абурун къадарни гзаф я.

“Гафаргандикай” менфят къаучуз кланзавай вири юлдашрин фикир са кардад желб ийиз кланзава: ам, илимдин къвалах - словарь туш, гафарин къватлар я, лугъузва авторди.

Имни гъахълу ихтилат я.

Гъайиф хъы, девирар дегиш хъанва. Чаз чидайвал, ктаб акуудун патал адан гъилелди авунвай къхинар (рукопис) тарихдин, чалан ва литературадин пешекарри къелун, вере-вирд авун лазим тир. Ктабар акуудзлавай издательстводин къуллугъчирин и кардиз фикир гун гerek я. Гъайиф хъы, ихтиин къайгъурал амал хъийиз аквазмач...

Гъурметту Н.Абдулмуталибова вичин макъаладин эхирдай лезги чаланни урус чалан цийи словарь гъазурна саки акъалттарнавайди ва сад-къве ийисалай азаз дуныя аквадайди къейднавай. Им, гъелбетда, шад жедай кар я.

Гафаргандин тереф хузвайбуруз чин майилвал авун ва теклифар гунни талабнавай. И кар фикирда къуна, заз са шумуд теклиф гуз къланзава. 1. Ктабдин твэр “Лезги чаланни урус чалан словарь” жен. “Гафарганар”, “Гафалагар” гerek туш.

2. Лезги чалан са жерге нугъатар ава. Гъабурукай яз, Ахъзгъ, Докъузпара, Къуба, Къургъ, Хив, Рутул районрин са къадар хуърерани, Гъуне, Яркы патарани нугъатар ава. Зи теклиф ихтиинди я: цийи словарь анжах Гъуне патан (Сулейман-Стальский ва Мегъарамдхурьун районар) нугъат фикирда къуна тукъуриин.

3. Словардин къене “Цийиз тукъурина” гафар тежен. 4. Мадни ихтиин са мурад ава: гъиле къунвай “Лезги чаланни урус чалан словарда” гъатзлавай гафарал амал авуна, “Урус чаланни лезги чалан словарни” тукъурина таңдай. И къве словарни са ктабда туртла, мадни хъсан кар жеда.

Чир хъун хъсан я “МСБ.” вуч гаф я?

А.ГЪАЖИМУРАДОВ, мъгъверганви

И гафункай гзаф пешекарри менфят къачунватлани, адан ери-бине, чи чалан лексикада (авай гафарин арада) ада къазвай чка илимда къейднавач.

Килига и гафункай чи алими гъикл менфят къачунватла, къачувватла:

“...хас твэрцикай тукъурина тукъуриларин талукъвилиин формадикай ибарат тир определенияр чехи тъарфунилай башламишна къхида, месела: Дагъустандин халък, Дербентдин багълар, Ахъзгърин гъамамар ва мсб.” М.Гъажиев. Лезги чалан орфографиядин словарь, 1950, 47-чин.

“Агадиҳъ къалурнавай гафарни чехи гъарфундади башламишна къхида: 1.Международный общественно-политический учрежденийрин ва организацийрин твэрар, месела: Сад хъянвай Миллэтрин Организация ва мсб. Лезги чалан орфографиядин словарь. Тукъурайди У.А.Мейланова. 1998. 22-чин.

“Къедиҳъ къалурнавай гафарни чехи гъарфундади башламишна къхида: 1.Международный общественно-политический учрежденийрин ва организацийрин твэрар, месела: Сад хъянвай Миллэтрин Организация ва мсб. Лезги чалан орфографиядин словарь. Тукъурайди У.А.Мейланова. 2001, 242-ч.

“МСБ.” чи чала, аквадай гъалда, раҳазвайда са вуч ятила тестиккай ийидайла (къядаламишдайла), а кар, талукъ тир затлар вири къалур тийизвайла, ишлемишдай гаф я.

Ам маса - раҳазвайда твэрар къазвай затларилай къетленвал авай затлуниз ишара авунин манадани гъалтзава, месела: Р.И.Гъайдаров, М.Б.Алипулотов. Лезги чал. Педучилище патал учебник. 1965.14-ч. “Баянр гудай словарь, этимологиядин словарь, синонимрин, фразеологийрин ва мсб. (маса). - словара лезги чалас гъеле тукъурина”. Генани, а гафунин гуьгульна къекъвейла жагъизва хъи, ам чи чала, урус чалана къуруп авунвай сложный гафар хъиз, абуруп тешпигъ яз, жуъреба-жуъре падежрин формаяр хъизни ишлемишзава, месела: “XIX асиридин 1-паюнлий башламишна, урус зарийри: А.Бестужева-Марлинскийди, А.Пушкина, М.Лермонтова, А.Полежаева, В.Даля ва мсб. (масабуру) Дагъустандин халъкариз гзаф фикир гана...”

“Къецепатан литературадин чка сифте нубатда гъам Рагъэкъечдай патан халъкарин (арабрин, персерин, туркнерин, индирин ва мсб. (масабуру) на гъамни чавай мукъвара хъакъатнавай, чин аслу туширеспубликар тешкилнавай халъкарин... литературайри къазва...”

И мисалар Къурбан Халикович Акимова 2013-ийисуз акъуднавай “Лезги литературадин методика. V-XI классар патал” ктабдай къачунча.

Аквазвайвал, “мсб.” гаф анжах илимдин къхинра гъалтзайва вич словарра гъат тавунвай, гъелени цийизмайди я.

Заз ишкенда рикни жигер...

Мукаил АГЬМЕДОВ

Мегъарамдхурунь райондиз мани

Ви хурдал элди чүгүр
Ипек рекин гелер ама.
Пак накъварал бине кутур
Мегъараман рекъер ама.

Шагъдамар ваң виликай ви,
Баяд яғыз, авахъзава.

Хайи чилин мезрейриз

Килигзава зун даклардай гъульдуруь тир
Хайи чилин паласайриз, никлериз.
Тух жэзвач зун ниэрикай атиридин,
Ракъурзавай алванри генг чилериз.

Ина накъвар барабар я къизилдиз,
Битмиш тежер майва авач аранда.
Нефес къачуз, гъисса вуна къизилдиз,
Даплар алаз ківал аквадач Ватанда.

Гъейри чили эвездач зи кланивал,
Ам заз Мекка, зияратдин мискин я.
Ракъинин нур ала, дайм къенивал,
Япавайди Самур ваңун везин я.

Элкъвена зун, цар илитиз жагъандал,
Вун эвездай улькве гъятач шаирдиз.
Вун галай къван къев жеда имандал,
Рей тагана душуш хайи узурдиз.

Гуручегзава зегъмет клани гъилери
Гъар са уба, багъ хъуй лугъуз женнетдин.
Мижеяр хъваз, гъахъз цукквед тилериз
Ава чижен, эхкъечизавай хелветдиз.

Самур ваң!

Гагъ тлаучин ранг къvez, дакъваz, алахъз,
Къер дегишда, тухуз хура гъатайбур.
Гагъ элекъна, вили ранг къvez, авахъз,
Жеда Самур, диндирмишиш атайбур.

Багъишава къван, къум, херхем - девлетар,
Къуй хжайрай лугъуз ківалер, паруяр.
Багъишава абукеvser шербетар,
Тухвана фад ацлыгъуз лугъуз къубуяр.

Вуч хабар гва туыт лепейрин баядрив,
Гагъ эрчи къвал, гагъ чапла къвал гатаавай?
Зун хъиз, вунни агаkънавач мурадриv,
Хайи халъдин тіл рикlevaz раҳазавай.

Гагъ вуна ранг, гагъ вуна рехъ дегишиз,
Мус жеда вахъ са тайин чин, чан Самур?
Ви патав къvez, мерд суфраяр къурмишиш,
Ава чи халъкъ, яд хъваз ширин, чан Самур.

Лианрин там, къарасуяр надир тир,
Рикл гъейрандай женнетдин пілпіl, майдан я.
Таз хъфизавай къушарин муг киширидин,
Чими клеме экъянавай иғъсан я.

Дагълариз

Дагълар! Дагълар! Клеме хузвай дереяр,
Ягъ-намусдин баплаx хъана дагъвийриз.
Дагълар, дагълар! Рикле хузвай чешмейяр,
Азадвилин пайдах хъана дагъвийриз.

Шагъидрин шагъ, къаравлар мезрейрин,
Ви чешмейрин ятар гъамга, якъут я.
Шимер, рагар, къванер дуб я бинейрин,
Къипеллай таж, лацу бармак булут яз.

Такабурвал рам тахъунин лишан я,
Гунар, жуэрэт къалхан хайи бендейрин.

Ашкыидин гъисс риклик квай зи
Тұынт лепейрик акахъзава.

Ви накъварик тежер битмиш
Майва авач и аранда.
Къарасуяр жезва артмиш
Варвар гъетер - цин гъамгада.

Чи кысметар уртакай мулк,
Мегъарамдхурунь - хайи диге,
Багъманчийрал дамахай мулк,
Шаркъдин варар я вун сифте.

Күн къекъвезза пак женнетдихъ,
Женнет там я чи Самурдин.
Хазина я бул сүрсетрин,
Дарман жедай виш узурдиз.

Чун вал ашуку рухвяя я,
Тівар хкаждай архаяя я,
Гуручег хъийир стхаяя я,
Къуын кутадай захаяя я.

Кагърабаяр - ципцифрин кул,
Хъурурезва, дад аку лугъуз.
Мегъарамдхурунь - Алландин къул,
Алад вилик, эквер тухуз...

ТИКРАРБЕНД
Ярагъидин ківал хайи чил,
Бед душманриз цал хайи чил.

Наз-наметар гъар мугъмандиз иғъсан я,
Дережаяр къакъан хайи бендейрин.

Вакай къе зун баҳдикай хъиз къакъатна,
Анжак тұна ана риклин цай, гъиссер.
Клалубри зун, хва, арха яз агатна,
Темен гузва сағъ хъун патал дегъ хирер.

Къази-мизан алцумзавай терез тир,
Гъахъ галайніхъ гъилевай цил ялзавай.
Кавха хурубын адалатдин зөв тир,
Гъар са ківалах меслятдалди гъялзавай.

Цил хъиз яргъи какур рекъи хутаҳда,
Хайи хурууз, хараплайриз элкъвенвай.
Твада алван цукквери күн къужаҳда,
Эл-жемятди, тарихра тівар хъиенвай.

Ваз пишкешда риклини жигер минаядай,
Гъисаб къуна, агаkъайта, хъиткъерив.
Гуда дагъди ваз нефес, руғъ къакъандай,
Хъун паталди лукъман кайи хирериз.

Клан жедач заз...

Клан жедач заз зенгерин ван Хазардин,
Эгер адак квачтла ятар Самурдин
Дербент шегъер - ачух музей, базар тир,
Пай тахъайтла дегъ Алландин гиширидин.

Клан жедач заз ярди чрай фу хъран,
Ни галачтла зи зегъметдин атиридин.
Жув яшамиш жезвай улькве тир Ватан,
Эгер хъайтла, муг хъурттарин, пехирдин.

Клан жедач заз хайи чилел, тамара
Акур члавуз иви хъвазвай кілламар.
Къару тирбур ичкідални къумарал,
Къен пичи яз, мег цалцілдай авамар.

Клан жеч чимел юғъ гүзетиз къведайбур,
Ясдин юкъуз, каш малумиз, недайбур.
Гаф - цаварай, кар къакъара жедайбур,
Ацлай клатлал, "кана" лугъуз, шедайбур.

Инсанвал хүх!

Цав гъа цав яз амазма къе, вили яз,
Чил гъа чил яз амазма къе, къев яз.
Дегиши хъанвач, авайвал я тібейат,
Тапарар туш, им я, валлагъ, гъакъикъат.

Күб батуловал хиве твамир девирдин,
Какур рекъер гатаавай къе пехирдин.
Артух хъанва кур нефсерин пичівал,
Ацлай клатл газ, тепилмиш жез ичівал.

Дегиши хъуналд гъукуматдин къурлууш,
Клан жемир фад мұттығъариз арш, күкүш.
Зегъмет, сабур, къаст хъайила инсаныхъ,
Хаж жеда хуш умъурда къакъандиз.

Калтугмир фу недай рекъихъ асант тир,
Аладара чандилай гъекъ хъсандиз.
Къадир хъайдахъ жуван хуруун, хизандин
Къадир жеда гъакъни чехи Ватандин.

Яман йикъан гузынналла хъсан юғъ,
Четин йикъан вилик къведа асант юғъ.

Зарбачирин сал хъайи чил,
Зи манидин чал хъайи чил.

Вахъ төм ава улькве худай,
Хъурттар тергиз, чешме худай.
Часпардин зул - желе худай,
Руғъдин девлет, къеле

худай.

Ватандиз

Захъ авай ваз кланивал,
Гъиссерин сел, чимивал,
Ниятрин бул къенивал,
Гыч дегиши жеч, пузмиш жеч.

Цаяр кылел гъайитлан,
Яд улькведа хъайитлан.

Вун кысмет я умъурдин,
Вун арш я зи гъульдурудин,
Ранг гъиз тач вал къумурдин,
Тирвилля вун зиярат,

Руғъдин Мекка-аманат,

Гъахъняй я вахъ гъарапат.

Ухула

Ана никлер цаз, лежберри
Фу гъасилнай, къульн мух

регъвезд.

Члагуриз рат бул цулерив,
Юг гатадай, ругунар элкъвезд.

Умъур тарсар гудай чехи мектеб я,
Инсанвал хүх! Зи ялвардин себеб я.

Айиб тушни?

Веледриз на уймак чир тавун,
Асул бине - чарахв чир тавун,
Чехи, гъеччи - тангъах чир тавун,
Милли гъетер - къаймак чир тавун
Айиб тушни?..

Хайи халъдин тіл-квал чир тавун,
Багърибурун ағывал чир тавун,
Рекъин юлдаш - ажал чир тахъун,
Душушу жедай маргъал чир тахъун
Айиб тушни?..

Пар акъадай чка чир тахъун,
Ваз чим гудай ака чир тахъун,
Алатай юғъ - пака чир тахъун,
Жув къацурдай кака чир тахъун
Айиб тушни?..

Руғъдин ківале къибле чир тахъун,
Ашкыид гъулье лепе чир тахъун,
Умъурдин ягъв, гүне чир тахъун,
Жув хиласай бенде чир тахъун
Айиб тушни?..

Къилел къведай хата чир тахъун,
Klas guz gyzur tarpa chir tahanun,
Irsinin par - chanta chir tahanun
Gyuzcrahan rekke ada chir tahanun
Айиб тушни?..

Герек туш

Умъурдин част тир чавуз гур рехивал,
Къейдалай гүзүүнис гур чехивал,
Къацурна вун, ахла хъийир михивал,
Яц тухвайла, малумардай къевивал

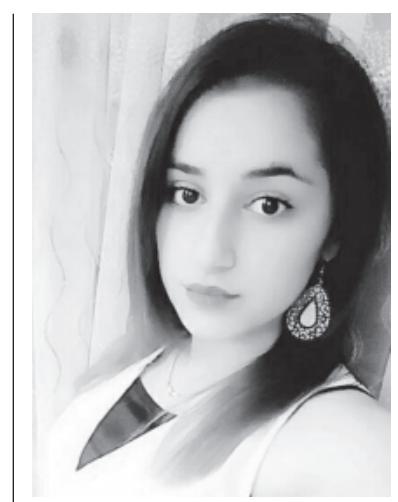
Герек туш.

Даҳди тунвай вар - девлетрал дамахун,
Ченги бенде, "ханум" лугъуз, чалахун,
Члаф, хъалхъам къаваҳдикай даяхун,
Цаңунбүркай жуваз бине - уймахун
Герек туш.

Ахмакъ ламраз асландин тахт гъазурун,
Квач сураваз, рикл гъурадив ацурун,
Къуш кткайла, жув Шағъ дагъ хъизалун,
Тум къацланваз, мег акъудиз, члагурун
Герек туш.

Чарабуруз фур эгъүнна, кур тахтар квэз,
Инсанвилин рехъ дегиши вахтар квэз,
Сабурдин нур төргна, ийир къастар квэз,
Жувалай къас къулухъ жедай бахтар квэз,
Герек туш.

Са чинал фад къве жуъредин сүрет гъун.
Тахт гвайда - дах, гумачирла нифрет гун,
Буш келледиз датлана гъакл ибret гун,
Лагълагъчидиз фикир желбай дикъет гун
Герек туш.

Сабина МАМЕТОВА,
Кирийрин юкъван школадин,
11-классдин ученица

Мектеб

Мектеб я зи шад умъур,
Ада гузва чирвилер.
Къизива за и шири
А ківал кілан тирвилай.
Хъуда михыз ктабар.
Чирда четин гысадар.
Чанта ацлай "вадар" газ
Хкведа зун кирсеба.
Лацу, чулав пекерик,
Лент кутлунда мекерик,
Катна фида куңчедай,
Фидайди хъиз мехъерик...

Лезги чилер

Багъа я заз зи Дағъустан,
Багъа я заз зи Лезгистан!..
Ватан я зи риклин дарман,
Са күнихни ам дегиша...

Векъ экъечина, къацу я.
Ич экъечина, яру я.
Хайи чилин бегъеррал
Гъамиша зун къару я!

Хуърун нек

Вуч мили я калин нек!
Хипен нек-чөм къалин нек.
Ацлай сернич безек я,
Берекатлу ківалин нек -
Хипен некни калин нек...

Марият

Марият я алагузли,
Марият я иер цукъ.
Марият я ківале гүзгүз,
Мез рахада - билғил нүкъ!
Гъиле ківалах къезил я,
Руш туш, валлагъ, къизил я!..

Чиженерин вирт

Вирт ківатлазава чиженери,
Теменар гуз цуквериз.
Дарман я - тіл атуда.
Ширин я - вай лугъуда.
Чиженерин хъиз ківалахун
Герек я чаз вирида!

Дин

Жавабди хиялрик кутуна

Хорасандин рүзгэдэгийн рефьберрикай сад тир Абдуллаагын ибн Мубарака, чешнелүү не-силтербияламишунин ниятар аваа. Мөрв ше-гээрда жегылтийн тарсар гузтай. Амма адан сухтайрийк садаа вичин векъивиледи, ку-түг тавур сувалралди вирибур, гаа гысабдай муаллимни инжиклу ийизвай. Бирдан аас Мөрвдий маса шөгьеңдиз күч хана лугу-дай ванер-сесер акъяатна. И хабар япарихъ галуукийн вири шад хана, анжак Абдуллаагын ибн Мубарак перт ханаанаваа. Инсан-ри аддавай хабар күнүн: "Акъван нағызакъян къилих авай кас чавай къякъатайла, күн перт вучиз жезвайди я?" Абдуллаагын ибн Мубарака ахгакъарай жавабди вирибур хиял-

рик кутуна: "Чуруу къилих авай кас чавай къякъатна лугуз перт ханаанайди туш зун. Зун вуч себеб яз перт жезва лагъай-ла, а кас, вичин къилих дегишар тавун-маз, чи арадай акъяатна. Чна а касдиз вичин чуруу хесетрикай азад жез күмекун лазим тир. Чи муккүв гвай, чи арада авай члаауз адаа идакай менфяят худун лазим тир. И кар адаа аунаач. Гъакъикъатда лагъай-ла, им чи гъалат! я. Гаа и ягъалмишил себеб яз, зун перт ханаанава. А кас, вичик квай нуксанар худут тавунмаз, чи арадай экъечиң хъфенамла, им чна жуван хиве авай везифаяр эхирдал къван къилиз акъуд-нач лагъай чал я", - лагъана арифдарди.

Чи ватанэгълийр - гъар сана

Лезгийрин ихтиярар хульзвайди

Гъар са халкъдихъ адан месэлэяр гъя-лунукаа фикрэвай ксарни аваа. И жигъет-дай лезгийрихъни миллиетдин ихтиярар хульзвай халисан ватанпересар аваачиз туш. Абуру чин умьумур, къвалах халкъдин жуъреба-жу-ре месэлэяр гъялунин женгериз бахшнава. Агъадихъ вичикай ихтилат физвай Шагълар Фарзалиевич САНАЕВНИ лезгийривай да-мак ийиз жедай векилрикай сад я.

Шагълара алай вахтунда РФ-дин Госду-мадин депутаттадин, вири халкъарин краарин рекъяй Госдумадин Комитеттдин члендин күмекчи яз къвалахзава.

Ам 1962-йисан 24-декабрдиз Азербай-жан республикадин Кылар районднин Тыгыз хууре дидедиз хана. Ана мектеб күтэгъай-далай күулухъ 1981-1983-йисара Советтин Армияднин жергейра къуллугъна. Гүйгүйн-лай Москвада Бауманан төвүүнүүгүй галай МГТУ-дин конструкторвиллин факультетдик экечина, 1992-йисуз анаг күтэгъына. Кыллин образование къацур жегылтийн Москвада "Энергия" ВНИИАЭС-дин НПО-да инженер-технолого яз къвалахна. СССР чкайдалай къулухъ ам хусуси бизнесед машгүүл хана. Пудийсуз къван Москвада Дагъустан Респу-бликадин векилханада къвалахна. Гзаф ий-сар я, жемиятдин краарал машгүүл яз.

2002-йисуз адаа РАН-дин этнологияднин антропологияднин институттадин къуллугъ-чидихъ галаз санал арадал гъайи "Лезги халкъар" төв алай илимдин проект институттадин директор, академик В.А. Тишкова тести-къарна. 2006-йисуз адаа институтдихъ галаз санал "Лезгийрин тарих, меденият ва важиблу месэлэяр" темадай гэгъенш элкъве стол къиле тухвана. Халкъдин гележег экуьди хүн патал датланга төрекатдик квай ватан-эгълид и мянрекат төв патал вай, гъакъи-къи месэлэяр гъялунин эгчүн патал теш-килнай. Ш.Санаева а мянрекатдал къабулагай теклифар умьурдиз күчүрмүүшүнүүн рекье алай вахтундани къвалах давамарзава.

Ш.Санаева "Москвадин лезгияр" НКА-дин краарани активдаказ иштиракзава, ам жемиятдинни сиясатдин рекъяй Советтдин председателдин күмекчини я. Адаа гъакъи-сагъдаказ, макъсаддив агаакъайвал, вич ге-гъенш къатариз раиж тийиз, лезгийрин месэлэяр гъялунин рекье еке зөгьмет чүгвазва, жуъреба-жу-ре тешкилатриз теклифар гузва, абуу гъядай рекъяр тайнаарзава. Алай вахтундани ам лезги халкъ патал зурба мет-леб авай, важиблу проектрал машгүүл я. Ватанэгълийри къарагъаразав месэлэйриз фикр гузва, гъил-гъилеваз вичелай алакъ-дай күмек гуз алахъзава.

ФЛНКА-дин нубатдин съезддадын Ш.Санаева метлеблу фикирлар лагъана. Съезддин мульку иштиракчылай тафаватту яз, адаа и чехи тешкилатдин вилик халкъ патал хъсан крат къилиз акъудунин, къилди къачуртла, меденият ва чал хүннүз талуу месэлэяр къарагъарна, метлеблу теклифар гана. Ш.Санаева Азербайжанда авай лезгийрин ихтиярар хүннин месэлэдизни фикр гузва.

Ш.Санаева тухузвай ва гъиле къунвай къвалахрикай мадни рахаз жеда. Абурукаа адаа чаз маса сеферда гэгъеншдиз ихтилат-дайвал я. Къуй адан мурадар къилиз акъат-рай!

Квэз чидани?

Мангуст

Мангуст төв алай гъвечи гъйвандикай ван тахъай кас бажагъат аваа. Яшамиш хүн патал и гъйванриз са бязи къетенвилерини алакъунури күмек гузва. Ингээ абурукаай са бязи итижлу делилар.

• Мангустар гзафни-гзаф еке хиза-нар яз, 4-далай 50 гъйвандал къван санал яшамиш жезва.

- Абурун асуул түүн гъашаратаар я. Эзгер рекъял зөгъерлу гъульягъяр пайда хъайтла, гъабурни незва.
- Гъульягъяр анжак ам къеий мангуст-ди незва, мулькубуруз ам къакъуддай ихтиярар аваа.
- Женгинин вахтунда зөгъерлу гъульягъи клаасытла, мангуст рекъида.
- Индияднин са бязи чайра мангуст пак гъйван яз гысабзава. Ам кын къада-гъя я.
- Мангустриин жуърейрикай вирида-лайни яргыди крабоед я. Адан яргывал, тумни кваз, 85 сантиметрдив агаакъазава.
- Вердишариз жедай и гъйван Юкъ-ван Азияднин са Африкадин улквейра гъам-бардин къиферихъ ве гъульягърихъ галаз женг тухун патал къвалин гъйванриин еринда хүзва.
- Мангустриин малум тир жуъреяр 35 ава.

Дульньяды

Мүштеријар заардикай хвенва

"Доктор Веб" компанийднин аналитики "Сбербанкдин" мүштеријирин картайтрын информация ва пулдин тақыттар чуныш-заявай Android.BankBot.358.origin троянскии вирус дүйзэлд акууднава.

"Доктор Веб" компанийднин делилралди, троянскии вирусди СМС-дин күмек-дадалди 60 агъзурдалай гзаф мобильный телефонар чурнава. Гзафни-гзаф Avito.ru сервис ишлемишзаявайбурун тъварщихъ малуматар ракъурзава. И чуруу вирусди телефонирин сагыбизри са гъыхын тягани малуматдихъ галаз таниш хүн теклиф-заява. Бязи дульшүшца смартфонрик иесийрив кредитрин, мобильный переводрин гъакъиндай къалл хабарар агаа-заява.

Ракъурзавы малуматдин чешиме ачухайтла, телефондин иеси зиянкаррин сайт-диз акъятаава ва аныни байхардиз заарлуприложенир къвезва. Тайиндаказ чалахъ хүн патал зиянкарри Avito.ru сайтдин лишишар къалурзава.

Сбербанкдин векилри, троянскии вирусдин къурхулувиликай ражадайла къейднава хы, банкунин мүштеријар «Касперскийдин лабораторияд» арадал гъанвай тақытади заардикай хвенва.

Санкцийрин сиягъдик кутунва

США-дин Россияднин са жерге карчияр санкцийрин сиягъдик кутунва. Идакай Америкадин минфиндин сайтди хабар гузва.

Сергъят эцигнавай серенжемар Олег Дерипаскализ, Игорь Ротенбергэз, Виктор Вексельбергэз, Федерацияднин Советдин член Сулейман Керимоваз, Владислав Резниказ, Андрей Скочаз ва Госдумадин де-путат, карчи Кирилл Шамаловаз талуу я.

Сиягъдик "Газпром" госкомпанийдин къил Алексей Миллер, "Сургутнефтегаз-дин" генеральный директор ва адан сагыбирикай сад тир Владимир Богданов, "Газпромбанкдин" председатель Андрей Акимов, Футболдин "Зенит" клубдин президент Сергей Фурсенко, банкир ва финансист, ВТБ-дин президент-векил Андрей Костин акатнава. Къилдин ксарилай гъейри, санкцияр са жерге компанийризини талуу-заява.

Чайка: "Чи пул вахце!"

Россияднин генпрокурор Юрий Чайка-ди Лондондивай Россияднин алай вахтунда ватанда экономикадин статьядай судди кар атланвай агъалийри Великобританиядиз акъудай 500 миллиард манат вах-кун истемишнава.

"Тақыттар Россиядя чунышнава, гила Великобританияди чин бюджетдиз вах-чузва. Таксиркаар квэз амукъайттани жеда, амма пул вахце. Ам чи пул я", - лагъаны генпрокурорди.

Адан гафарай, Великобританияди и месэлэяр къанундив къурвал тъялуник Генпрокуратуради умуд кутазва. Гъеле 2017-иондиз Чайкади къейднай хы, Лондонди Россияднин пул вахкуз тади ийизвач. Адан гафарайд, Россияднин терефди экономикадин тахсиркарвилерай шак финий меж-дународный розыск малумарнавай 60-далайни гзаф ксар Великобританияда ава.

Инсандин саар авай балугъ

Индонезияднин са гъвечи хууре ба-лугъчидин кириник инсандин саар авай балугъ акатнава. Садраны дульшүш тахъ-ай аламатдин балугъ мектебдин муаллим Киминдора куна ва ам вичин ученик Аль-мадав вахкана.

Балугъ михъдайла, Альмад аламат-дин кардин шагыд хана - балугъдин сиве инсандин хытнин саар авай. И балугъдиз килигун патал вири хуурьунвияр алтүш хана. Агъалийри балугъ түүн тавун ва холодильникоо хуун теклифна. Ихтиин теклиф гележегда ам хъсандиз чириныхъ, ахтармишунхъ галаз алакъалу я.

Гъалибвал къейдда

Россияднин машгүр спортсмен Хабиб Нурмагомедован буба Абдулманап Нур-магомедова вичин хы UFC версиядай чемпионвал къазанмишай гъалибвал гык-къейддатла ихтилатнава.

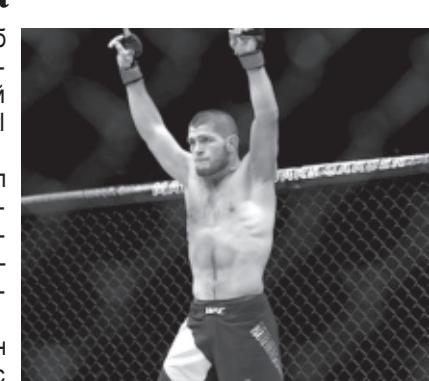
"Хтайвалди, пуд агъзур исан патал стол ачууда, хайи хуурьуз хъфида, жун-гавар, са шумуд гъер туквада, ахпа ше-гъер, республика къватыда. Гъа ихтиин жу-редин сувар тешкилдэ", - лагъана чемпиондин бубади.

Абдулманапа вичин хы Канададин спортсмен Жорж Сен-Пьерахъ галаз бягъс тухунин фикирдихъ галазни разивал къалурна.

Къейд ийин, 8-апрелдин ийфиз Х.Нурмагомедов UFC версиядай чемпион хана-ней. Ада американави Эл Яквинтадин винел гъалибвал къачуна. Бягъс тухвайдалай къулухъ Хабиба нубатдин бягъс Сен-Пьерахъ галаз тухуз къанзавайдакай лагъана.

Яквинтадал къазанмишай гъалибвилай Хабиба 530 агъзур доллар къачуна.

Чин гъазурайди - Куругъыл ФЕРЗАЛИЕВ

понедельник, 16 апреля

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
08.00 «Заряжайся!»
08.10 Мультифильмы
08.30 «Живые истории»
08.55 Д/с «Исчезновения»
09.25 X/f «Не сошлились характерами»
11.05 «Воспевшие Дагестан»: Спектакль Дагестанского Государственного театра оперы и балета «Пермонтов. Демон»
12.05 «Парламентский вестник»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Вдохновение»
13.20 «Человек и право»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.30 Время новостей Дагестана

16.55 X/f «Дерсуз Узала»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Экологический вестник»
20.40 «Кунацкая»
21.25 «Учимся побеждать»
21.45 «Память поколений» Анатолий Хуторянский
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Любальная сеть»
23.40 Д/ф «Исправленному верить»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Владыка морей»
02.40 X/f «Леди Гамильтон»
04.30 Передача на табасаранском языке «Мил»
05.05 «Учимся побеждать»
05.25 X/f «Дерсуз Узала»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время показет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время показет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время показет. (16+).
18.50 На самом деле. (16+).
19.50 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.30 Т/с «Ищайка». (16+).
23.30 Вечерний Ургант.
0.00 Познер. (16+).
1.00 Т/с «Восхождение на Олимп». (16+).
3.00 Новости.
3.05 Время показет. (16+).

РОССИЯ 1

11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
18:00 Парус надежды
18.30 Акценты. Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
5.00 Утро России. (12+).
9.00 Вести. (12+).
9.15 Утро России. (12+).
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести. (12+).
12.00 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
13.00 60 минут. (12+).
14.00 Вести. (12+).
15.00 Т/с «Тайны следствия». (12+).
17.00 Вести. (12+).
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
19.00 60 минут. (12+).
20.00 Вести. (12+).
21.00 Т/с «Березка». (12+).
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
1.50 Т/с «Дружина». (16+).

НТВ

5.00 Т/с «Супруги». (16+).
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Супруги». (16+).
7.00 Деловое утро НТВ. (12+).
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
10.25 Т/с «Братаны». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
17.20 ДНК. (16+).
18.15 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
19.00 60 минут. (12+).
21.00 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
23.00 Итоги дня.
23.25 Поздняков. (16+).
23.40 Т/с «Ярость». (16+).
1.35 Место встречи. (16+).
3.35 Поедем, поедим!
4.00 Т/с «Час Волкова».

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.00 Давай разведемся! (16+).
12.00 Тест на отцовство. (16+).
13.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
14.05 Мелодрама «У реки два берега». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/с «Глухарь». (16+).
21.00 Т/с «Самара». (16+).
22.55 Беременные. (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
5.20 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
6.00 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 X/f «Очная ставка».
9.50 Детектив «Уснувший пассажир». (12+).
11.30 События.
11.50 Постскриптум. (16+).
12.55 В центре событий. (16+).
13.55 Городское собрание. (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пураро Агаты Кристи». (Великобритания). (12+).
16.55 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Завещание принцессы». (12+).
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Красный рубеж. (16+).
23.05 Без обмана». «Пивная закусь». (16+).
0.00 События. 25-й час.
0.30 Право знать! (16+).
2.05 Т/с «Инспектор Льюис». (Великобритания). (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00, 9.15, 10.05 Т/с «Глухарь», 17-20 с. (16+).
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
12.20, 13.15, 14.05 Т/с «Глухарь», 21-24 с. (16+).
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
16.50 Д/с «Война машин».
17.25 Не факт!
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Непобедимая и легендарная». «История Красной армии».
19.35 Теория заговора. (12+).
20.20 Специальный репортаж. (12+).
20.45 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
21.35 Особая статья. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем».
0.00 Т/с «Вечный зов». Фильм 1, 1 и 2 с. (12+).
2.55 X/f «Урок жизни».
5.05 Д/ф «Полуостров скро-вищ», ч. 1.

вторник, 17 апреля

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильм 0+
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/ф «Исчезновения»
09.25 X/f «Леди Гамильтон»
11.40 «Память поколений» Анатолий Хуторянский
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 «Экологический вестник»
13.25 «Учимся побеждать»
13.45 «Кунацкая»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Владыка морей»
16.30 Время новостей Дагестана

16.55 X/f «Наш милый доктор»
18.45 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей. Махачкала
20.45 «Подробности»
21.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
22.00 «Правовое поле»
23.20 «Угол зерни»
23.40 Д/ф «Мне просто нравится жить»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
01.35 Т/с «Владыка морей»
02.40 Д/ф «Одной счастливой ночью»
04.25 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
04.55 «Правовое поле»
05.25 X/f «Наш милый доктор»

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время показет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время показет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время показет. (16+).
18.50 На самом деле. (16+).
19.50 Пусть говорят. (16+).
21.00 Время.
21.30 Т/с «Ищайка». (16+).
23.35 Вечерний Ургант.
0.10 Т/с «Восхождение на Олимп». (16+).
1.35 Т/с «Черная вдова».
2.10 X/f «Черная вдова».
3.00 Новости.
3.05 X/f «Черная вдова».
4.20 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

09:00 «Гюлистан» (на азербайджанском языке)
11:40, 14.40, 17.40, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
18:00 Умники и умницы. Республика. Подготовка к Чемпионату Европы по борьбе
18.40 «Возрождение» Акушинский район
19.40 Т/с «Тайны следствия»
20.00 «Специальный репортаж. Подготовка к Чемпионату Европы по борьбе»
20.40 «Несущие Победу-70-я весна»
21.00 Т/с «Супруги». (16+).
21.30 Вечерние новости.
22.25 Время показет. (16+).
23.20 «Аугодafe»
00.05 Д/ф «Комедии Баритя»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке
01.35 Т/с «Владыка морей»
02.40 X/f «Семь холмов Рима»
04.25 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
05.00 «Столичный эрудит»
05.10 «Городская среда»
05.35 X/f «Я люблю» 12 +

НТВ

5.00 Т/с «Супруги». (16+).
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Супруги». (16+).
7.00 Деловое утро НТВ. (12+).
9.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
10.25 Т/с «Братаны». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
17.20 ДНК. (16+).
18.15 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
19.00 60 минут. (12+).
21.00 Т/с «Пять минут тишины». (12+).
23.00 Итоги дня.
23.25 Т/с «Ярость». (16+).
1.10 Место встречи. (16+).
3.00 Квартирный вопрос.
4.05 Т/с «Час Волкова». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.55 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.35 Давай разведемся! (16+).
10.35 Тест на отцовство. (16+).
11.35 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.15 Мелодрама «У реки два берега». (16+).
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Завещание принцессы». (12+).
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Осторожно, мешенники!
23.05 Д/ф «Изгнание дьявола». (16+).
23.35 Дикие деньги. Потрошители звезд. (16+).
1.25 Обложка. Советский фотограф. (16+).
2.00 Детектив «Темные лабиринты прошлого». (16+).
5.05 Д/ф «Короли эпизода».

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Доктор И... (16+).
8.35 X/f «Приезжая». (12+).
10.35 Короли эпизода.
11.30 События.
11.50 Т/с «Копомбо». (США).
13.40 Мой герой. А.Большова
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пураро Агаты Кристи». (Великобритания).
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Завещание принцессы». (12+).
19.40 События.
20.00 Петровка, 38. (16+).
20.20 Право голоса. (16+).
22.00 События.
22.30 Осторожно, мешенники!
23.05 Д/ф «Изгнание дьявола». (16+).
23.35 Легенды армии с Александром Маршалом. Г. Дольников. (12+).
20.20 Теория заговора. (12+).
20.45 Улица из прошлого.
21.35 Особая статья. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем».
0.00 Т/с «Вечный зов». Фильм 1, 3 и 4 с. (12+).
3.00 X/f «9 дней одного года»
5.10 Д/ф «Полуостров скро-вищ», ч. 2.

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00, 9.15, 10.05 Т/с «Шаповалов», 1-4 с. (16+).
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
12.10, 13.15, 14.05 Т/с «Шаповалов», 5-9 с.
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
17.10 Д/ф «Легендарные самолеты. МиГ-21».
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Непобедимая и легендарная». «История Красной армии», ч. 2.
19.35 Легенды армии с Александром Маршалом. Г. Дольников. (12+).
20.20 Теория заговора. (12+).
20.45 Улица из прошлого.
21.35 Особая статья. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем».
0.00 Т/с «Затерянные в лесах». (16+).
17.25 Не факт.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Непобедимая и легендарная».
19.35 Последний день. Ю. Гуляев. (12+).
20.20 Специальный репортаж. (12+).
20.45 Д/с «Секретная папка»
21.35 Процесс. (12+).
23.00 Новости дня.
23.15 Звезда на «Звезде с Л. Якубовичем».
0.00 Т/с «Вечный зов». Фильм 1, 5 и 6 с. (12+).
3.00 X/f «Второй раз в Крыму»
4.40 Д/с «Города-герои». «Ленинград». (12+).

среда, 18 апреля

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Альчи ва агълу»
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильм 0+
08.45 «Заряжайся!»
09.00 Д/ф «Исчезновения»
09.30 «Подробности»
09.50 X/f «Пусть так будет»
12.50 «Правовое поле»
13.20 Ток-шоу «

ПЯТНИЦА, 20 апреля**РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильмы 0+
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/ф «Исчезновения»
09.25 X/f «Республика ШКИД»
11.35 «Пятничная проповедь» Прямая трансляция
12.05 Д/ф «Комедии Барият»
12.50 «Агросектор»
13.20 «Вернисаж»
13.45 «История Дагестана в лицах» Хасайхан Уцмиев
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 T/c «Владыка морей»

- 16.50** X/f «Поручик Кихе»
18.35 Обзор газеты «Дагестанская правда»
18.45 Передача на кумыкском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «Подробности»
20.45 Н/в «Виду. Спорт»
21.20 «Молодежный микс»
21.40 Д/ф «Цена блестательной жизни Александра Грибоедова»
23.20 Д/с «Севастопольские рассказы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00, 04.30 Передача на кумыкском языке
01.35 T/c «Владыка морей»
02.40 X/f «Меня все еще зовут Троица»
05.05 «Молодежный микс»
05.25 X/f «Поручик Кихе»

ПЕРВЫЙ

- 5.00** Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся! (16+).
16.00 Мужское/Женское. (16+).
17.00 Время покажет. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.25 Время покажет. (16+).
18.50 Человек и закон. (16+).
19.55 Телегра «Поле чудес». (16+).
20.00 Время покажет. (16+).
21.30 Голос. Дети.
23.50 Вечерний Ургант. (16+).
0.45 Городские пижоны». «Рини Блэкмор.
2.30 X/f «Рокки 4». (16+).
4.10 Модный приговор.

РОССИЯ 1

- 11:40, 14.40, 17.40, 20.45** Местное время. Вести-Дагестан
18:00 Мир Вашему дому
18.20 Дагестан спортивный
18.40 Вести-дежурная часть
5.00 Утро России. (12+).
9.00 Вести. (12+).
9.15 Утро России. (12+).
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести. (12+).
12.00 Судьба человека с Борчевниковым. (12+)
13.00 60 минут. (12+).
14.00 Вести. (12+).
15.00 T/c «Тайны следствия».
17.00 Вести. (12+).
18.00 Альянс Малахов. Прямой эфир. (16+).
19.00 60 минут. (12+).
20.00 Вести. (12+).
21.00 Юморина. (12+).
23.55 X/f «Папа для Софии». (12+).
4.10 Модный приговор.

НТВ

- 5.00** T/c «Супруги». (16+).
6.00, 10.00, 13.00 Сегодня.
6.05 T/c «Супруги». (16+).
7.00 Деловое утро НТВ. (12+).
9.00 T/c «Мухтар. Новый след». (16+).
10.25 T/c «Братоны». (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
17.20 ЧП. Расследование.
18.00 T/c «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
19.00 Сегодня.
19.40 T/c «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
20.40 T/c «Пять минут тишины». (12+).
22.45 6 кадров. (16+).
0.30 Мелодрама «Один единственный и навсегда». (16+).
2.25 Спасите нашу семью. (16+).
22.45 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
23.15 Брэйн Ринг. (12+).
0.15 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
1.15 Место встречи. (16+).
3.10 Таинственная Россия.
4.05 T/c «Час Волкова». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30** 6 кадров. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Пристить». (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.30 Мелодрама «9 месяцев». (16+).
14.30 События.
15.05 Город новостей.
15.40 X/f «Ларец Марии Медичи». (12+).
17.30 X/f «Все о его бывшей». (12+).
19.30 В центре событий.
20.40 Красный проект. (16+).
22.00 События.
22.30 Жасмин. «Жена. История любви». (16+).
0.00 Д/ф «Всеволод Сафонов. В двух шагах от спасы». (12+).
1.00 X/f «Сто солдат и две девушки». (16+).
2.55 X/f «Баллада о старом оружии». (12+).
4.30 Д/ф «Битва за Днепр: неизвестные герои». (12+).
5.20 Д/с «Испытание». (12+).

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00** Настроение.
8.20 X/f «Опасные друзья».
10.15 Детектив «Каинова печать». (12+).
11.30 События.
11.50 Детектив «Каинова печать». (12+).
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Вся правда. (16+).
15.40 X/f «Ларец Марии Медичи». (12+).
17.30 X/f «Все о его бывшей». (12+).
19.30 В центре событий.
20.40 Красный проект. (16+).
22.00 События.
22.30 Жасмин. «Жена. История любви». (16+).
0.00 Д/ф «Всеволод Сафонов. В двух шагах от спасы». (12+).
1.00 X/f «Сто солдат и две девушки». (16+).
2.55 X/f «Баллада о старом оружии». (12+).
4.30 Д/ф «Битва за Днепр: неизвестные герои». (12+).
5.20 Д/с «Испытание». (12+).

ЗВЕЗДА

- 6.00** X/f «Один шанс из тысячи». (12+).
8.00, 9.15, 10.05 T/c «Война на западном направлении», 1-3 с. (12+).
9.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
13.00 Новости дня.
13.15, 14.05 T/c «Война на западном направлении», 4-6 с. (12+).
14.00 Военные новости.
18.00 Новости дня.
23.00 Новости дня.
23.15 X/f «Между жизнью и смертью». (16+).
1.00 X/f «Сто солдат и две девушки». (16+).
2.55 X/f «Баллада о старом оружии». (12+).
4.30 Д/ф «Битва за Днепр: неизвестные герои». (12+).
5.20 Д/с «Испытание». (12+).

суббота, 21 апреля**РГВК**

- 07.00, 08.30** Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке
08.00 Мультифильмы 0+
08.55 X/f «Черемушки»
10.30 Д/ф «Цена блестательной жизни Александра Грибоедова»
11.20 «Мой малыш»
11.50 Д/ф «Братья»
12.00 «Галерея вкусов»
12.50 «На виду. Спорт»
13.30 Опера «Казаки» Ширван Чалаев.
16.00 Мультифильмы 0+
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 X/f «Тайна рукописного Корана»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана

- 19.55** «Парламентский вестник»
20.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.45 «Первая студия»
21.30 «Полифония»
22.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
01.35 «Мой малыш»
02.00 Опера «Казаки» Ширван Чалаев.
04.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
04.35 «Полифония»
05.20 Дагестанско кино. X/f «Тайна рукописного Корана»
19.30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

- 5.15** Контрольная закупка.
5.50 T/c «Смешная жизнь».
6.00, 10.00, 12.00 Новости
6.10 T/c «Смешная жизнь».
8.00 Играй, гармонь любими!
8.45 M/c «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Умники и умницы. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.15 Голос. Дети.
11.20 Смок. (12+).
12.15 Идеальный ремонт.
13.20 Олег Янковский. Я, на свою беду, бессмертен.
14.25 X/f «Влюблен по собственному желанию».
16.10 Международный музыкальный фестиваль «Жара». Гала-концерт. К юбилею Софии Ротару
18.15 Кто хочет стать миллионером?
19.50 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Комедия «Бриджит Джонс 3». (16+).
1.20 X/f «Ма Ма». (16+).
3.45 X/f «Рокки 5». (16+).

РОССИЯ 1

- 08.05** Вспомним, брат...
08.30 Голос Евразии «Легенда великой горы» ГТРК «Астрахань»
8.20 Их нравы.
8.35 Готовим с А. Зиминой.
9.10 Кто в доме хозяин? (16+).
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поедем, поедим!
14.00 Жди меня. (12+).
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды... (16+).
17.00 Секрет на миллион. Маша Распутина, ч. 2.
19.00 Центральное телевидение.
20.00 Тыsuper!

НТВ

- 5.00** ЧП. Расследование.
5.40 Звезды сошлися. (16+).
7.25 Смотр.
8.00, 10.00 Сегодня.
8.20 Их нравы.
8.35 Готовим с А. Зиминой.
9.10 Кто в доме хозяин? (16+).
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поедем, поедим!
14.00 Жди меня. (12+).
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды... (16+).
17.00 Секрет на миллион. Маша Распутина, ч. 2.
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Т/c «Великолепный век».

ДОМАШНИЙ

- 6.30** Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.40 Мелодрама «Белое плащ». (16+).
9.35 Мелодрама «Найти мужа в большом городе». (16+).
10.35 Мелодрама «Найти мужа в большом городе». (16+).
11.30 События.
11.45 X/f «Неисправимый луг». (12+).
13.15 X/f «Моя любимая свекровь 2». (12+).
14.30 События.
14.45 X/f «Моя любимая свекровь 2». (12+).
15.30 Мелодрама «Пришествие». (12+).
16.30 Постскриптум.
21.20 Право знать! (16+).
23.40 События.
23.55 Право голоса. (16+).
3.00 Красный рубеж. (16+).
4.25 Д/с «Замуж за рубеж». (16+).
5.30 Жить вкусно с Джейми Оливером. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 5.40** Марш-брюсок. (12+).
6.10 АБВДейка.
6.40 X/f «Сказка о царе Салтане».
8.05 Православная энциклопедия.
8.30 X/f «Все о его бывшем». (12+).
10.35 Д/ф «Георгий Вицин. Не надо смеяться».
11.30 События.
11.45 X/f «Неправимый луг». (12+).
13.15 X/f «Моя любимая свекровь 2». (12+).
14.30 События.
14.45 X/f «Моя любимая свекровь 2». (12+).
15.30 Постскриптум.
21.20 Право знать! (16+).
23.40 События.
23.55 Право голоса. (16+).
3.05 Красный рубеж. (16+).
3.40 Д/ф «Изгнание дьявола». (16+).
4.25 Прощание. Людмила Сеничина. (16+).
5.15 Д/ф «Владимир Ленин. Прыжок в революцию». (14+).

ЗВЕЗДА

- 5.50**

2 дагъустани - UFC-дин чемпионар

X. Нурмегамедов РД-дин Гъукуматдин Председатель А. Здуновах в бағырихъ галаз аэропортуна

Хабиб Нурмегамедов газаф гүзетай бягъс эхирни кыле фена вида дагъустани Россияда сифте яз UFC-дай чемпионвилин чулуунин сагыб хъана.

Америкадин Бруклинда кылеси фейи UFC 223 турнирда Хабиба американви Элон Яквинтахъ галаз къуватар алцумна. Бягъс вири вад раундда давам хъана. Хабибаз са шумуд сеферда бягъс вахтундилай фад акъалттариз клан хъана, амма Элона адав ахътин легъзе вуганач.

Хабиб Нурмегамедова им тухванвай 26-бягъс я вавътар сеферда ам гъалиб хъана. Абурукай 10 бягъс UFC-дин чул къазанмишун патал герек атана.

Бруклинда мад са дагъустанвидин - Забит Мегъамедшарипов - бягъс кылеси фена. Тебрикай кар - амни гъалиб, UFC-дай чулуунин сагыб хъана.

Сифте къве бягъс Забита вахтундилай фад күтаянна. Пуд лагъай бягъс ада американви Бочниакахъ галаз тухвана ва пуд лагъай раунддилай къулухъ, судьяйрин сад тир фикирдалди, дагъустани гъалиб хъайиди яз гысна.

Күмитэдай чемпион

Хийир ЭМИРОВ

Алай ыйисан 31-мартидиз Москвадин женгинин искусствоирин централда гъам итимрин ва гъамни дишегълийрин арада кекусин-кан каратедай (кумитэ ва ката жуърейрай) Россиядин 14 лагъай чемпионат кылеси фена. Ана улькведин къадав агақына регионрай Рагъэкъечидай патан күкүнрал-бягъсерал машгъул жезвай пальливанри иширакна. Абурун арада Россиядин маса регионприн командайрик кваз Дағъларин улькведен спортыменарни авай.

Шадвалдай кар ам я хьи, ери-бине Къурагь райондин Хлекърин хуърят тир, алай вахтунда Москвада яшамиш жезвай ва Рагъэкъечидай патан текба-текдиз женгер чугвадай секцияда тренервал ийизвай Шамил РАМАЗАНОВА 80 кг заланвал авай пальливанрин арада Россиядин чемпионвилин твар къачуна.

Россиядин физический культурадинни спортдин госуниверситетдин Рагъэкъечидай патан текба-текдиз женгер чугвадай факультетда келдайла, Шамила вичин заланвилля Москвадин областдин къенкъевичивал патал акъажунара ви Россиядин чемпионатда иширакнай, гъасирдал экъечидай гъар сеферда гъалибвал къачуна. Шаз Берлинда кекусин-кан каратэдай Европадин 5-чемпионат кылеси фенай. Ана Россиядин хжанавай командади, кекусин-кан ва шинкюкүшинкай Федерацийин яхцурдалай виниз каратистри иширакнай. Шамил Рамазанов анани пъедесталдин вини күкүшталаш хажж хъанай.

Ада дуныядин чемпионатдиз фин патал гъазурвилерни аквазвай, амма нубатдин тренировкара тухдайла, къуынте пис тлар хъана, ам акъажунрикай хкатна. Саки са ыйис къван гъакл фена. Ингье гила къастунал къеви пальливан мад гъасирдал экъечидай вида ада 80 кг заланвал авай спортыменрин арада вичин агақьайди авачирди успат хъувана. Финалда Шамила Краснодарский крайдай тир А. Соловьеван винел гъалибвал къазанмишна.

Евро-2018

Дагъустан Республикаудин Гъукуматдин Председател Сад лагъай заместитель Анатолий Къаривова Европадин чемпионат кылеси фидай вахтунда кар алай чакар спортын мярекатдиз гъазур хъунин тъал ахтармишна.

Адахъ галаз санал обьектрал Махачкъаладин къилин везифаляр вахтуналди тамамарзай Абусульян Гъсанов, Каспийск шефъердин къил Мегъамед Абдулаев, РД-дин төбиатдин ресурсринген министрдин везифаляр тамамарзай Набиула Къараачев фена. Абурун чемпионатдин туристрин маршруттик кутунвай күччяр авай гъални ахтармишна.

“Анжи-Арена” стадиондин, Али Алиеван тъварунихъ галай спортдин ва жеъильрин Дворецдин арада улакъар акъвазардай чакар гъазурин къалахдизни килигай абурун чемпионатдин пресс-центреда журналистрихъ галаз гүрүш кылеси тухвана.

- Къе чна, Махачкъаладай Каспийскдиз атана, күчеяр, шегъреяр, жуғунар, мугъманханаяр, кул-кус акъурунин къалахар ахтармишна. Лазим къалахар къилиз акъуд хъувун патал гъавадини мумкинвал гузва. Чун спорткомплексдик физвай рекъер авай гъалдизни килигна. Улакъар акъвазардай алана агъзур чака жедай обьект түккүрна күтаяззана. Эцигунардайбуруз и кар патал вири 10 югъ гана. Чемпионатдин виллик чна субботники тешкилда. Чи мугъманар республикада жедай вири вахтунда рази яз амукъун патал чалишишилдер ийид. Чна гъаклни акъялжурин иширакчийриз түлнан гүнин месслайарни ахтармишна, - лагъана А. Къаривова.

Гүрьушдал ада къейд авуравал, чемпионатдин билетар маса гуз эгечидай къуд юкъуз Интернетдай ва кассайрай азаддиз къуршахар къунин бягъсерай билетрин 50 процент маса къачунва.

* * *

Гүргүнлай малум хъайивал, чемпионатдин гъалибчийриз ва призёрриз гудай медалрин проектар гъазурна. Квадратдин жуъреда түккүрдай медалрал Европадин чемпионатдин лишанар жеда. И чемпионатдин сергъятра аваз 224 медаль патал акъажунар кылеси фида.

* * *

Къуршахар къунай акъажунрай федерациядин президентдин везифаляр тамамарзай Сажид Сажидова Европадин чемпионатда улькведин милли командадин тахминан векиприн тъварар къуна.

- Европадин чемпионатдиз Россиядин хягъай командадин тамамдиз тестик къанвай сияй завай лугъуз же-дад. Тъварар эхиримжи сборрал малум жеда. За, Ярыгинан турнирдай акъялтна, алана яз, Болгарияда турнирда иш-тиракайбурун тъварар лугъуда. Абуру Заур Угуев (57 кг), Гъажимурат Рашидов (61 кг), Ильяс Бекбулатов (65 кг), Мегъамед Къурбаналиев (70 кг), Агъмед Гъажимегъамедов (79 кг), Абдурашид Садулаев (92 кг) ва Мурадин Кушхов (125 кг) я. Чахъ мад Ярыгинан турнирда 2-чка къур Расул Мегъамедов (97 кг) ава. Умуд кутазва, хягъай командадин тренерри азад, галайвал авуна, Европадин чемпионатда иширакдай мумкинвал гуда. Абуру хъсандин чида, абуру вини дережадин пешекаар я, - лагъана, С. Сажидова.

Европадин чемпионат 27-апрелдилай 6-майдалди Каспийскда кылеси фида. Азаддиз къуршахар къунай акъажунар 4-6-майдиз жеда.

Къ. Ашуралиеева чешне къалурзава

Калининградда азаддиз къуршахар къунай 19-сеферда ветеранрин арада международный турнир кылеси фена. И акъажунар региона спортивный акъажунрин патриарх Валентин Батечкодин экъу къаматдиз бахшнавайбури тир.

Иширакчийри къейд-заявивал, им гъаклан акъажунар ви, тәжрибалу пальливанрин гъакъыкъи мисс-файт тир. Акъажунрин сергъятра аваз пальливанриз азаддиз ва грекринни римлурийин къайдада къуршахар къунин къайдаяр ишлемиш ихтияр авай. Гъавиляй пара тъарвилер хъана, гүзет тавур нетижайр арада атана.

И акъажунра чи машгъур пальливан, азаддиз къуршахар къунай къве сеферда Россиядин чемпион, спортдин и жуъредай ветеран, жегъиприз чешне, 2017-йисуз Сербияда ветеранрин арада азаддиз къуршахар къунай кылеси фейи чемпионатдин гимнисдин медалдин сагыб Къарив АШУРАЛИЕВА иширакна. Вичин тренер, Къизилордай тир пальливан, 7 сеферда дуныядин чемпион Мегъамед Бадрудинов спонсорвилин къумекдалди акъажунра иширакиз фейи Къ. Ашуралиеев ватандиз къизилдигин медаль газа хтаны. Гъайиф хъи, спортдин ветерандиз лайих-лу фикир гузва. Къарив Ашуралиеева вичин нубатдин агақъуналди вириз субтаза хъи, виллик эзигнавай мурад къилиз акъудун патал къуллугъяр, пулаар герек туш, яшарни манивал туш.

Чи йанвай хуърер - рикъе хирер

Ялцугъяр

Сулейман ПАШАЕВ

Ахцегъай экъечина фидайла, гъамамрив (Къурукал) агақъадалди реекъин чапла пата авай Мугъулах дереда, Лгарин хуърун къаншарда, дагъдин гегъенш тепедал Ялцугърин хуър экъя хъанвай. Инал еке ва къадим хуър хъайиди исядта хандакъини гегъенш сурари субтазава.

Ялцугъяр Ахцегърихъ галаз - Якъя, Курукъарихъ галаз - Чакур, Лгарихъ галаз - Хайар, Храхрихъ галаз - Чун, Ийгилрихъ галаз - Къулгъяр, Филискъарихъ галаз - Къайнап, Жикъискарихъ галаз - Къванцин кам, Мацарихъ галаз - Мацарин къузай, Смугъулрихъ галаз - Къузай тъварар алай чкайранди сергъяламиш жезва.

Машгъур ялцугъвийрин арадай Урус пачагъулгъудин аксина экъечай Гъажи Исмаилан, (Шамилан дяведин къиблепатан дестедин командир), Ярмет, Рамазан, Гъажимет хътиг кел тавур арифдаррин, Эмин, Мамедъяр, Насруллагъ Нури хътиг зарийрин, тъвар - ван авай хипехъян Забит серкеран, Мичурин хътиг багъманчи Исмаилан, жеряя Абдурагъманан, Ахцегъай райОНО-дин заведующий хъай Али-Мужрин Тагъи-задедин тъварар къаз жеда. Ахътиг ватандаша Ялцугъяр Дагъустандани Азербайжанда адлу хуър яз машгъурна.

Исятда чкана хараптайриз элкъвенвай хуър эвелдай уыцена ацахъай рагъэкъечидай пата авай. Цийи хуър күхтур чка сурар тир. Ялцугъя газаф сурар авай: Сурарин клан, Плирен сурар, Кламун сурар, Цехитл сурар, Меरтуын сурар, Вегърен сурар. Хуърун къадимлувал къвинар алакир къванер галай къве метрдилай еке сурари (лугъузайлал, абуру хазарринбур) шагъидвалзава. Ина виликдай эрменин яшамиш хъайи фикирдал Цаплар булах, Вегърен булах, Бугъуц булах тъварари ва са къвалин цпал аламай хашунини гъизва.

Агъсакъалприн ракел хуунрай малум жезвайвал, виликдай Ялцугъя 300-далай газаф къвалер авай. Дагъларин мишкъет шартлара къалахдай чакар тахъуниз килигна, Азербайжан патас къалахиз физ, гъанра амуъкайбур газаф хъана. Икъя, Къебелада - 100, Камарванды - 70, Къудкъашенда - 50, Дзахлада - 100, Геогчайда - 25 ялцугъвидин къвалер авайди малум я. Агъдаша, Явлаха, Ужарда, Бакуда, Къусарда, Хачмазда ва масанранни, низ чида гъикъван ялцугъвияр амуъкната. 1874-йисуз, кылеси Сеферкъули эфенди аваз, са шумуд хизан Тырккядин Измир вилаетдин Беркъеме хуързуз куы хъана.

Ялцугърин хуъре лезгийрин арада машгъур пак Шерифали буба яшамиш хъана. Ам гъижрадин гысабдалди - 1295, мелади тарихдалди 1877-йисуз рагъметдиз фена, Меरтуын сурара фарақъатнавай адан сур піриз элкъвенва. Гъарна яшамиш жезвай хуърунвийри гъар йисуз 16-августидиз, Ялцугъяз хтана, адан сурал мавлид ийизва.

Ялцугъвияр дегъ девирилай малдарвилелни хипехъянвилел машгъуль тир. Абурун арада устларар ва маса кеспийрин иесияни авай.

Хуъре яшамиш жезвай сихилрал, тухумрал Чуортар, Устлардинбур, Зиярабур, Цирехар, Север, Пазанар, Къуругъяр, Къаълар, Хесекар, Хибитлар, Тагъияр, Тваркар, Деллекар, Гъажияр, Тумбукъяр, Кулгъуцар, Невеяр, Таралар ва маса тъварар хъуни хизанрин векилар машгъул каркеспи, беденди, алакъунриз килигна, сад-масадалай тафаватлу тирди къалурзава.

Хуъре медреса, жуъмядин ва агъа магълейрин къве мискенин авай. Кел-кхъин чидай динэгълийрий Сефер Къулидин, Агъамирзедин, Байраман, Аливердидин, Режебан, Нуридин, Гъалиман, Гъемзедин, Мегъараман, Дашдемирин тъварар малум я.

Ялцугъя 1935-йисуз - Кланлан, 1936-йисуз Молотовон, ахпа Фрунзедин тъварарихъ галай колхоз (сифте реъбер Нурелиев Къурбанали тир) тешкилна. Колхоздихъ пуд агъзур гадив агақына бегълерлу чилер, 600 га цадай никъир, 200 га ядай векъер, 700 мал, 10 агъзур лапаг, 300 баллан авай.

Зегъметкеш ялцугъвийри, гужлу техника авачиз, анжака кацадалдини перелди хуързуз 4 километр реъх түккүрьнай. 1992-йисуз, рагъметли Керимов Владимир кылеси аваз, Ялцугъяз къван машиндин реъх тухвана.

1941-1942-йисаралди хуъре сифтегъан, ахпа ирид йисан школа, почта, медпункт, радио, библиотека авай.

Ватандин Чехи дяведа и хуърят 130 касди иширакна, абурунай 57 къегъал фронтда телефон хъана. Дяведай орденарни медалар алаз подполковник - Асваров Жафер, Алимирзоев Алибек, Шагъузыев Мегъемед, офицерар - пуд стхя Мегъарам, Буба (Сепягъ), Гъабибулагъ ва масабур хтаны.

1954-йисуз Ялцугъя амуъкай 180 къвал дагъдай арандиз, Мамраччин түлал къучарна.

Исятда Ялцугъя анжака Гъажалиев Ражидин хизан яшамиш жезва. Ина ада вичин майишат арадал гъана, бубайрин ерира абурун кар-кеспи давамарзава. Веледарни гъакл вердишарнава. Гатуз ада жемятдин мал-хебни хъзвъза.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство
367018, Махачкъала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М. А. АГЫМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62
КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА
ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА
НУМРАДИН РЕДАКТОР
М. ЖАЛИЛОВ

Газет йис 52 сеферда акътзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле түзчил авунин рекъяя Федеральны къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалая редакцияди тукъур хъйизва.
Макъалайриз рецензия гузвач ва абур элъквена ваххузвач. Редакциядини макъалайриз авторин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинов пр., 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз ваххудай вахт - 21.00

Чап ийиз ваххана - 17.10

Газет "Издательство" "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкин къиче, б.

Тираж 7195

(Г) - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзайбүр я.

(12) - И къван яшар хъянвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г. Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 4060181010000100001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Каспийск шегъердин электросетрин къилин инженер,
гъепцеъеви хва

Абдулвағъаб Гъамидович ЛАЧИНОВАЗ:

МичIмутьтIуъъз,
эквер хразва,
ЧичIмутьтIуъъз,
цуквер хразва!

Чирна виридаz Лачин
тирид вун,
Намус вине тваз кIавчин
тирид вун!
Хайи хурни vi рикелла
даим.
Vi тIвар виридан мецелла
даим.

Яшамии хъухъ мад
руъъдиз кIанивал,
Элъквэз жесда чи
тебрик-мани вал...

VI 60 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ
ТЕБРИКЗАВАЙ СТХАЯР,
ВАХ ВА ВИРИ МУКЬВА-
КЬИЛИЯР.

Шумуд йисар я
инженервиле,
Къулайвилер чи твазва на
вине!

Ф.Н.Примова

1951-йисуз Файзат Махачкъаладин дишегълийрин школа-интернатдик экечина. Ам къутягъайдалай къулухъ, агалкъунралди имтигъанар ваххана, лезги рушарикай сифтеди яз, СССР-дин къадим вузрикай сад тир Ростовдин Жданован тъварунихъ галай госуниверситетдин юридический факультетдик экечина. Дағъви рушан зебблувал, дамах гвачирвал, масадан дердиникай хабар къадай къилихар адахъ галаз са курсуна къелайбуру къетлендиз къейддай.

Эхиримжи курсуна къелдайла, Файзат умъурдин юлдашдихъ, гележегда РД-дин прокуратурадин къуллугъучи, РД-дин лайихху юрист, юстициядин полковник Нежеф Примовахъ галаз таниш хъана.

1959-йисуз Ф.Примова Махачкъаладиз, Дағъустан АССР-дин Верховный суддиз ракъурзава. Судра ва нотариальный идараира тежириба къачурдалай къулухъ ам Махачкъала шегъердин халкъдин судьявиле хъязава. И къуллугъдал ада 1969-йисан мартдалди, Дағъустан АССР-дин Верховный суддин членвиле хъядалди къвалахна.

Файзат 1934-йисуз Докъузпара райондин Гарагъирин хъуре (алай вахтунда и хъур Мегъарамдуруйн райондик акатзава) нафтадин буругъра къвалахзаяв фяледин хизанды дидедиз хъана.

Ф.Примовадин аял вахтар четин шартлара акъатна. Вири дағъви рушар хъиз, Файзатни диде-бубади гъвеччи чавалай зегъметдал, хайи чилел рикл алаz тербияламишна.

Адан мектебда къелдай йисар дияведин девирдал ацалтна. Ва-тандин Чехи дияведин сифте йикъариладан буба Назар фронтда хъана. 1942-йисан эхирра къизъгин женгера хирер хъай ам къвализ раххурна. Са тымил вахтундилай гъа хирерики кечмиш хъана. Файзат Муслимат дидеди текдаказ хвена. Дидени рагъметдиз фейила, гъвеччи Файзатал гзаf четинвилер ацалтна. Къилихар мягъкем тахъанвай жаван тиртлани, а четинвилер ам узягъдаказ экъечина. Виридалийни багъри касни къакъатайла, Файзат Усугъчайдал алаz вичин чехи вахан патав хъфена. Ина ам мектебдиз фена ва анагтафа-ватлудаказ къетъяна.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакция

Шахматар

Тафаватлу хъана

А.ЭМИРСУЛТАНОВ

И йикъара Махачкъалада авай "М.Г.Гъамзатован тъварунихъ галай многопрофильный гимназия" ЧОУ-да жегъил шах-

фена. Иштиракчияр 3 дестедиз пайнавай. Гъвеччи яшариз килиг тавуна, чулав вахтада ташкентдин къуларихъ неинки республика-дин, гъакъл вириорсиядин турнир-дин имтигъанра лигим хъанвай тежирибалу шахматистар галай.

Турнирдин нетижада малум хъайивал, 2001-йисуз дидедиз хъанвай ва адалай гъвеччи яшарин жегъилприн арада Докъузпарадин шахматистри приздин чаяр къуна. Икъл, Мискискарин СОШ-дин ученик Магъмудов Ислама 1-чка къуна, Усугъчайдин СОШ-дин ученик Шихов Муслима - 3-чка. Абу-руз Дағъустандин образовандин ва илимдин министерстводин патай грамотаяр, медалар ва Гъамзатоврин хизандин патай пулдин пишешар гана.

Утерянный сертификат на материнский капитал серии МК-10 за № 0452585, выданный 19 сентября 2017 года Управлением ОПФР по Республике Дагестан в Сулейман-Стальском районе на имя **ПИРВЕРДИЕВОЙ Марьяны Кафлановны**, считать недействительным.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Велиева Надия-таз ва вири мукъва-къилийриз халудин свас
ВАЛЕНТИНА
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагъльгувал гузва.